

**Nieuwe standaarden
en werkwijze KCE
versie 11 januari 2006**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	0
Voorwoord	3
Samenvatting	4
Inleiding	6
Deel 1 Nieuwe Standaarden, normering 2006, tarieven 2006 en steekproef 2006	10
1 Nieuwe standaarden	10
1.1 Inleiding	10
1.2 Totstandkoming nieuwe standaarden	10
1.3 Uitgangspunten voor de nieuwe standaarden	11
1.4 Nieuwe standaarden	12
2 Normering 2006-2007	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Verklaringen	13
2.3 Waardering	13
3 Tarieven 2006-2007	14
3.1 Inleiding	14
3.2 Uitgangspunten nieuwe tariefmodel	14
3.3 Tarieven 2006-2007	14
4. Steekproef 2006-2007	16
4.1 Statistische analyse	16
4.2 Onderzoek in 2006-2007	16
Deel 2 Toelichting	20
1.1 Inleiding	20
1.2 Het onderzoeken van de kwaliteit van de examinering	20
1.3 Competentiegericht examineren en de borging van de kwaliteit	21
1.4 De ontwikkeling van selectiever toezicht	22
2. De nieuwe standaarden en normering	22
2.1 Overleg met belanghebbenden	22
2.2 Nieuwe standaarden vergeleken met de standaarden 2004	23
2.3 IJkpunten bij nieuwe standaarden vergeleken met de indicatoren van de standaarden 2004	25
3. Werkwijze KCE	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Onderzoekfase	31
3.4 Verificatiefase	33
3.5 Verklaringen en rapportage	33
3.6 Melding aan de minister	33
4. Auditproces voor de instelling	34
4.1 Inleiding	34
4.2 Voorbereiding van de audit	34
4.3 Uitvoering van de audit	34
4.4 Effecten op financiën en beheerslast instellingen	35
5. Methodologische verantwoording	40
5.1 Inleiding	40
5.2 Object van onderzoek	40
5.3 Empirische onderbouwing	40
5.4 Steekproefbepaling deelkwalificaties	41
5.5 Steekproefbepaling kwalificaties	43
5.6 Gestratificeerde steekproef	46
5.7 Steekproefbepaling bij leveranciers	47
5.8 Toepassing steekproefmethodiek	48
5.9 Interauditorenbetrouwbaarheid	48

Deel 3: Implementatieplan	50
1.1 Inleiding	50
1.2 Toetsen, evalueren en bijstellen	50
1.3 De werkzaamheden en voorgenomen werkwijze van KCE in studiejaar 2005-2006	51
2. Informeren en communiceren, een overzicht van activiteiten in een tijdslijn	53
Begrippenlijst	54
Gebruikte bronnen.....	57
Bijlage 1: Formule van Bayes.....	58

Voorwoord

KCE heeft recentelijk zijn eerste auditjaar afgerond. In dit auditjaar heeft KCE de kwaliteit van de examinering van ongeveer 4500 opleidingen onderzocht. Uit dit onderzoek is gebleken dat de helft van alle examens goed op orde is. De andere helft is nog niet op orde. Een klein percentage hiervan is onder de maat. Op de andere examens is nog het een en ander aan te merken. KCE verwacht dat de instellingen in staat zullen zijn de benodigde verbeteringen binnen een jaar door te voeren. Dit vertrouwen is gebaseerd op de ervaring met de kwaliteit van de examinering van de instellingen die ook in het proefjaar door KCE zijn onderzocht. KCE constateerde bij deze instellingen bij het tweede onderzoek significante verbeteringen.

KCE heeft vertrouwen in de verbetercapaciteit van de instellingen en verwacht dat in 2005-2006 vele verbeteringen doorgevoerd kunnen worden.

KCE realiseert zich ook dat de huidige wijze van onderzoek een grote belasting is voor de (onderwijs)instellingen. Dit én de invoering van de competentiegerichte kwalificatiestructuur was eind 2004 aanleiding om de standaarden en werkwijze nog eens uitvoerig onder de loep te nemen en een nieuwe werkwijze te ontwikkelen. Het ontwikkeltraject is in de zomer van 2005 afgerond.

De nieuwe werkwijze past binnen de huidige wet- en regelgeving. KCE hanteert het noodzakelijkheidbeginsel bij het interpreteren van de wet. Hoewel het, met de juiste hoeveelheid (financiële) middelen natuurlijk heel goed mogelijk is om naar de letter van de wet jaarlijks alle examens van alle beroepsopleidingen te onderzoeken is dit naar de mening van KCE niet nodig om het doel te bereiken. Door te werken met steekproeven kan de kwaliteit van de examinering worden vastgesteld. Hiermee kan KCE aan zijn oorspronkelijke doelstelling voldoen: het borgen en stimuleren van de kwaliteit van het mbo en blijft de beheerslast bij de instellingen binnen de perken.

Hoewel de nieuwe werkwijze leidt tot minder beheerslast en een stimulerende werking heeft op de kwaliteit van de examinering van met name de nieuwe opleidingen, vergt de implementatie van een nieuwe werkwijze veel van de instellingen én van KCE. Een zorgvuldige implementatie is van groot belang. De werkwijze moet goed getoetst en geëvalueerd worden zodat bijstelling tijdig kan plaatsvinden. KCE stelt daarom voor een sectorbrede pilot uit te voeren in studiejaar 2005-2006 zodat één en ander in juni 2006 definitief kan worden vastgesteld voor het studiejaar 2006-2007.

Marja Creemers

Directeur KCE

Samenvatting

KCE wil met ingang van 1 augustus 2006 een nieuwe werkwijze invoeren die deugdelijk en uitvoerbaar is en aansluit op zowel het competentiegericht examineren als het examineren op basis van de eindtermgerichte kwalificatiestructuur. Dit betekent concreet dat KCE gaat werken met proportioneel toezicht en gewijzigde standaarden. De aanleidingen hiervoor zijn nieuwe ontwikkelingen als herontwerp mbo, veranderende inzichten in toezicht houden en de feedback van belanghebbende partijen op de huidige werkwijze. Met proportioneel toezicht kan KCE beter aansluiten bij de stand van zaken binnen een instelling¹ en wordt voorkomen dat een instelling overmatig wordt belast.

Het proportionele toezicht valt binnen de mogelijkheden die de WEB biedt. Bij de nieuwe werkwijze staat het noodzakelijkheidbeginsel centraal; er wordt niet meer onderzocht dan noodzakelijk is om de kwaliteit van de examinering vast te kunnen stellen.

KCE onderzoekt de examinering van alle beroepsopleidingen bij alle instellingen. Bij een ongewijzigde werkwijze zou dit voor 2005-2006 betekenen dat alle kwalificaties onderzocht dienen te worden. Aangezien dit, naar onze mening, een onacceptabele beheerslast voor instellingen en KCE met zich meebrengt, is nagedacht over een nieuwe werkwijze. Om één en ander uitvoerbaar te houden én uitspraken te kunnen doen over de kwaliteit van de examinering wordt in plaats van het onderzoeken van alle kwalificaties een steekproef genomen van de kwalificaties die een instelling aanbiedt. Vanwege de segmentering van de instelling in exameneenheden wordt uitgegaan van de gestratificeerde steekproef. Deze keuze is gebaseerd op methodologisch onderzoek dat KCE door een externe expert heeft laten uitvoeren en op adviezen van een methodoloog namens OCW en Inspectie van Onderwijs. Om ervoor te zorgen dat de auditoren met een hoge interauditorenbetrouwbaarheid de audits uitvoeren, worden ijkpunten gehanteerd en wordt voorzien in trainingen, intervisie, casuïstiek en ontwikkelen van 'jurisprudentie'.

De nieuwe standaarden zijn tot stand gekomen in nauw overleg met alle belanghebbenden. Ze zijn op een hoger aggregatieniveau geformuleerd dan de huidige standaarden en ze zijn van toepassing op een eindtermgerichte en competentiegericht kwalificatiestructuur. De nieuwe standaarden zijn onderverdeeld in vijf domeinen. De domeinen zijn uitgewerkt in één of twee standaarden per domein.

Bij de normering wordt uitgegaan van een kwalitatieve beoordeling, waarbij alle standaarden worden beoordeeld met een gelijk gewicht. De waardering bestaat uit een vijfpuntschaal. De beoordeling kan leiden tot een goedkeurende, afkeurende of voorwaardelijke verklaring.

¹ Met instelling wordt zowel de onderwijsinstelling als exameninstelling bedoeld

De audit bestaat uit twee fasen: de onderzoekfase en de verificatiefase. In de onderzoekfase wordt op basis van het ingezonden materiaal een eerste beoordeling gemaakt en het auditprofiel van de instelling vastgesteld. De bewijslast zal bij de instelling liggen. Men wordt gevraagd bewijzen aan te leveren waaruit blijkt dat ze aan de standaarden voldoen. Deze bewijzen moeten valide, betrouwbaar, transparant en aantoonbaar zijn. De zelfevaluatie van de instelling speelt in de bewijslast een belangrijke rol. In de verificatiefase wordt aan de hand van één van de drie profielen nader onderzoek binnen de instelling uitgevoerd. De omvang van de verificatie is afhankelijk van het vastgestelde profiel. KCE zal instellingen voorjaar 2006 de gelegenheid geven om ervaring met deze werkwijze op te doen.

Het toepassen van diverse profielen voor instellingen betekent dat de tarieven zijn gebaseerd op de hoeveelheid werk die de audit voor een betreffende instelling met zich meebrengt. Een instelling die de zaken rondom examinering goed op orde heeft, betaalt minder voor de KCE-audit®.

Inleiding

Korte historie

In 1999 en 2000 is de WEB die in 1996 van kracht werd uitvoerig geëvalueerd. Tijdens deze evaluatie werd duidelijk dat de verschillende belanghebbenden een probleem zagen in de kwaliteit van de examinering. Het bedrijfsleven gaf aan minder vertrouwen te hebben in de waarde van het mbo-diploma. De inspectie van onderwijs meldde al enige jaren in het examenverslag dat de kwaliteit van het examen niet aan de maat was en dat de instellingen niet gelukkig waren met de constructie van externe legitimering. De belanghebbenden hebben er gezamenlijk zorg voor gedragen dat de commissie Deetman, onder voorzitterschap van drs. W.J. Deetman, een advies formuleerde voor de nieuwe examensystematiek (april 2001). Op basis van dit advies is Capgemini verzocht een businessplan op te stellen en kwartier te maken voor het KwaliteitsCentrum Examinering (KCE). Het businessplan is in het voorjaar 2002 overhandigd aan de minister van Onderwijs waarna is besloten de stichting KwaliteitsCentrum Examinering op te richten.

In studiejaar 2002-2003 is gewerkt aan de ontwikkeling van landelijke kwaliteitstandaarden en een werkwijze. In het studiejaar 2003-2004 is een proefjaar uitgevoerd. In dit proefjaar heeft KCE bij 81 instellingen de kwaliteit van de examinering van 2363 kwalificaties onderzocht. Nadat de aangepaste WEB per 1 augustus 2004 is ingegaan is KCE gestart met het eerste formele auditjaar. In dit eerste auditjaar heeft KCE bij alle instellingen met CREBO-licentie waarvoor deelnemers staan ingeschreven een onderzoek uitgevoerd. KCE heeft bij 4596 opleidingen de kwaliteit van de examinering onderzocht. Vanaf studiejaar 2005-2006 zal KCE de examinering van 100% van de opleidingen onderzoeken.

Na twee jaar ervaring met het uitvoeren van de onderzoeken naar de kwaliteit van de examinering heeft KCE een goed beeld van deze kwaliteit. Daarnaast zijn een aantal ontwikkelingen in het mbo die nopen tot aangepaste standaarden en nieuwe werkwijzen. De invoering van de nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur is hierin een belangrijke factor. In de periode 2005 - 2012 zal de examinering ieder jaar steeds meer gebaseerd zijn op de competentiegerichte kwalificatiestructuur en steeds minder op de eindtermgerichte kwalificatiestructuur.

Naast deze belangrijke ontwikkeling in de bve-sector zijn de gezichtspunten in de maatschappij over toezicht houden en het borgen van kwaliteit veranderd. In het door het kabinet overgenomen advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), "Bewijzen van goede dienstverlening" (november 2004), wordt nadrukkelijk gepleit voor een systeem van selectiever toezicht op de kwaliteit.

In het licht van bovenstaande drie ontwikkelingen – de ervaringen van de afgelopen jaren, de competentiegerichte kwalificatiestructuur en de ontwikkeling naar een selectiever toezicht – heeft KCE vanaf november 2004 gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe standaarden en een nieuwe werkwijze. In het eerste deel van dit voorstel zijn de door de staatssecretaris vast te stellen onderdelen opgenomen met een korte toelichting. In deel twee is een uitgebreidere toelichting te vinden en in deel drie is de implementatiestrategie opgenomen.

Voorstel in relatie tot de wettelijk taken KCE

KCE voert taken uit zoals die in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) zijn vastgelegd. Het toepassen van proportioneel toezicht is beschreven in de memorie van toelichting bij artikel 7.4.9.a. Binnen dit wettelijke kader is het mogelijk om een jaarlijks onderzoek te doen met een aangepaste intensiteit als de kwaliteit van de examinering en/of de kwaliteitszorg rondom de examinering hiertoe aanleiding geeft.

De taken van KCE zijn in de WEB als volgt omschreven:

“Ter uitvoering van de taken, bedoeld in 7.4.9a, eerste lid, onder b, onderzoekt het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen jaarlijks de examinering door instellingen als bedoeld in de artikelen 1.3.1 en 1.4.1 en door exameninstellingen”.

In de memorie van toelichting wordt artikel 7.4.9a nader toegelicht en uit deze toelichting blijkt dat proportioneel toezicht wenselijk is:

“Het KCE gaat aan de hand van ontwikkelde standaarden de kwaliteit van de examens van alle beroepsopleidingen aan alle instellingen beoordelen”.

Bij het derde aandachtsstreepje staat:

“De uitvoering van de externe kwaliteitsbewaking is proportioneel, zoals ook uit het voorgestelde artikel 7.4.9a blijkt. De intensiteit wordt mede bepaald door de kwaliteits(zorg) van de examinering. Het proportioneel toezicht komt tot uitdrukking in de intensiteit van het onderzoeken

- die niet ieder jaar hetzelfde hoeft te zijn - en in de omvang van de steekproef van - per deelkwalificatie te toetsen - producten, die ligt binnen de vooraf bepaalde bandbreedte met een minimum en maximum omvang”.

Ontwikkeling naar competentiegericht leren en examineren

Het mbo-onderwijs wordt de komende jaren opnieuw vormgegeven aan de hand van de competentiegerichte kwalificatiestructuur. Door het herontwerp mbo zal ook de examinering in toenemende mate worden gebaseerd op een competentiegerichte kwalificatiestructuur met bijbehorende examinering.

Het mbo zal enige jaren met beide kwalificatiestructuren werken, de eindtermgerelateerde en de competentiegerichte structuur. De nieuwe standaarden zijn zodanig geformuleerd dat ze toepasbaar zijn voor beide kwalificatiestructuren. Onveranderd blijven de focus op de kwaliteit van exameninstrumenten én de kwaliteit van de examenprocessen. Met de nieuwe WEB 2008 zal de competentiegerichte kwalificatiestructuur van kracht worden. De kwalificatiedossiers zijn nieuw en zullen aan verandering onderhevig zijn in de periode tot 1 augustus 2008. In deze periode zal duidelijk moeten worden of de kwalificatiedossiers voldoende houvast bieden om exameninstrumentarium te ontwikkelen en te toetsen. KCE zal in het kader van zijn wettelijke taak de kenniscentra te adviseren over de toetsbaarheid van de kwalificatiedossiers, jaarlijks een rapport hierover opstellen per kenniscentrum en hen dat doen toekomen. KCE kan in de tussenliggende tijd voldoende ervaring opdoen met de nieuwe standaarden en deze evalueren met het oog op mogelijke optimalisering van het systeem.

Competentiegerichte examinering vindt plaats in samenwerking met het beroepenveld. Betrokkenheid van het beroepenveld wordt door zowel het onderwijs- als het beroepenveld gezien als noodzakelijke voorwaarde voor optimaal beroepsonderwijs en is belangrijk voor de

civiele waarde van het mbo-diploma. De instelling blijft echter verantwoordelijk voor de examinering.

KCE laat het aan de instelling over hoe men het vertrouwen van het beroepenveld bewerkstelligt. Dit kan door expliciete betrokkenheid bij examinering maar kan ook op een andere wijze worden ingevuld. Belangrijk hierbij is dat de betrokkenheid 'past' bij het betreffende beroepenveld en door dit beroepenveld wordt herkend en erkend.

Noodzakelijkheidbeginsel

De op 1 augustus 2004 aangepaste WEB kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. De eerste manier is die naar de letter van de wet. Bij deze interpretatie moet KCE jaarlijks bij alle beroepsopleidingen alle examens onderzoeken. Het is – met de juiste hoeveelheid financiële middelen- mogelijk om deze taak naar de letter van de wet uit te voeren. KCE stelt bij de nieuwe standaarden en werkwijze het noodzakelijkheidbeginsel centraal. KCE moet niet meer onderzoeken dan strikt noodzakelijk is om de kwaliteit van de examinering vast te kunnen stellen. Dit betekent concreet dat KCE bij het kiezen van een methode de lichtst mogelijke methode hanteert zodat het onderzoek kan worden uitgevoerd met de minste beheerslast en tegen de laagst mogelijke kosten. De uitvoerbaarheid van de borging van de kwaliteit van het examen voor zowel KCE als de instellingen is hiermee gediend. KCE kiest daarom voor de mogelijkheid van proportioneel toezicht en houdt daarbij het doel goed voor ogen: het vertrouwen in de waarde van het diploma moet worden hersteld en gecontinueerd. Om dit te bereiken moet de onderzoeksmethode valide zijn en het vertrouwen geven dat KCE de examinering die onder de maat is daadwerkelijk ontdekt. Ten slotte moet KCE in het kader van de stimulerende taak met zijn onderzoek het juiste gedrag bij instellingen zien te bewerkstelligen.

Instellingen kopen zo'n 25% examenproducten en/of -diensten in bij de leveranciers. KCE hecht veel belang aan het onderzoeken van deze examenproducten en -diensten bij de leverancier. Het beperkt de beheerslast voor instellingen in hoge mate en is voor instellingen financieel aantrekkelijk. Ook hier stelt KCE het noodzakelijkheidbeginsel centraal. Indien het niet noodzakelijk is identieke examens meerdere keren te beoordelen dan zal KCE dit ook niet doen.

Proportioneel toezicht

De mogelijkheid van proportioneel toezicht valt, zoals hierboven is uiteengezet, binnen de wettelijke kaders van KCE. Het proportioneel toezicht komt tot uiting door het uitvoeren van een methodologisch verantwoorde steekproef (zoals beschreven in hoofdstuk 5 van deel 2) en aangepaste, gedifferentieerde werkwijze (zoals beschreven in hoofdstuk 3 van deel 2). KCE blijft zich, conform hetgeen in de WEB is geregeld, richten op de inhoud en het niveau van de exameninstrumenten in relatie tot de uitstroomseisen, de procedures rond de examens en de voorwaarden waaronder examens worden afgenomen.

Proportionaliteit betekent voor de instelling dat het onderzoek van KCE aansluit bij de kwaliteit van de examinering, de interne kwaliteitszorg en de externe verantwoording. Bij instellingen die dit goed op orde hebben, is het onderzoek van KCE beperkter van omvang.

De bewijslast om aan te tonen dat de inhoud en processen van examinering op orde zijn, ligt primair bij de instelling. De zelfevaluatie zal een belangrijke plaats gaan innemen. Indien de informatie uit de zelfevaluatie voldoende aantoonbaar maakt dat de instelling voldoet aan de standaarden en dat de instelling inzicht heeft in de eigen kwaliteit, kan het onderzoek beperkt blijven. Indien de zelfevaluatie niet voldoende houvast geeft, zal nader onderzoek moeten plaatsvinden.

Leeswijzer

In deel 1 van deze notitie zijn de door de staatssecretaris vast te stellen onderdelen opgenomen respectievelijk de nieuwe standaarden, de normering 2006-2007, de tarieven 2006-2007 en de steekproef 2006-2007. In deel 2 wordt een toelichting gegeven op deze onderdelen en wordt de werkwijze van KCE nader toegelicht. Deel 3 bevat een implementatieplan dat voorziet in een pilotfase in het voorjaar van 2006.

Deel 1 Nieuwe Standaarden, normering 2006, tarieven 2006 en steekproef 2006

1 Nieuwe standaarden

1.1 Inleiding

Evaluatie van de huidige KCE standaarden en indicatoren heeft uitgewezen dat ze veelomvattend en gedetailleerd zijn. De competentiegerichte examinering vraagt om een beoordelingskader dat de nadruk legt op de wijze waarop instellingen de zaken rondom examinering valide, betrouwbaar, transparant en aantoonbaar hebben geregeld. De nieuwe standaarden zijn gericht op de kritische succesfactoren rondom examinering. De standaarden en indicatoren zijn teruggebracht tot een beperkt aantal standaarden op een hoger aggregatieniveau die ruimte geven aan de instellingen en de beheerslast beperken. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de nieuwe standaarden tot stand zijn gekomen en welke uitgangspunten eraan ten grondslag liggen. Vervolgens worden de nieuwe standaarden weergegeven, met een vergelijking met de huidige standaarden. Daarmee wordt inzichtelijk dat ze compacter en minder voorschrijvend zijn.

1.2 Totstandkoming nieuwe standaarden

De nieuwe standaarden voor de kwaliteit van de examinering zijn ontwikkeld in overeenstemming met artikel 7.4.4. van de WEB en hebben betrekking op de inhoud en het niveau van de exameninstrumenten in relatie tot de uitstroomeisen, de procedures rond de examens en de voorwaarden waaronder examens worden afgenomen. De WEB stelt ook in artikel 7.4.9a lid 3 dat het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen overleg moet voeren met vertegenwoordigers van het onderwijsveld en het bedrijfsleven en andere betrokkenen, alvorens standaarden of een wijziging daarvan voor te stellen.

Gevolg gevend aan deze bepaling heeft KCE de nieuwe conceptstandaarden ontwikkeld in overleg met belanghebbenden en inhoudelijk deskundigen. Binnen dit traject, dat uit verschillende fasen bestond, is met vele belanghebbenden gesproken over de noodzaak en wenselijkheid de standaarden aan te passen. De eerste, verkennende fase startte in het najaar 2004. KCE heeft een vijftal rondetafelbijeenkomsten georganiseerd waar in gezamenlijkheid met het (uitvoerende) onderwijsveld, het beroepenveld en externe deskundigen de behoeften, wensen en mogelijke belemmerende factoren ten aanzien van de standaarden zijn geïnventariseerd.

Op basis van deze verkenningen zijn de conceptstandaarden ontwikkeld en tijdens de jaarlijkse conferentie van KCE in mei 2005 gepresenteerd en "in discussie" gebracht. In juni 2005 zijn alle belanghebbende partijen wederom geconsulteerd. Tegelijkertijd is aan prof. dr. D. Sikkel gevraagd om op basis van de beschikbare, door KCE verzamelde data tot een methodologisch advies te komen voor de werkwijze van KCE (zie deel 2).

Over het algemeen reageerden de belanghebbenden positief op de conceptstandaarden. Men vindt de nieuwe standaarden goed passen bij zowel de eindtermgerelateerde kwalificatiestructuur als de nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur. Men is positief over het centraal stellen van de eigen verantwoordelijkheid van de instelling en de keuze om de zelfevaluatie als aangrijpingspunt voor de KCE-audit[®] te nemen. Men kan zich vinden in de keuze om met globalere standaarden te gaan werken. Een deel van de belanghebbenden is van mening dat meer zekerheid moet worden geboden en vraagt KCE expliciet de ijkpunten waarmee de auditoren hun onderzoek uitvoeren kenbaar te maken.

De meeste belanghebbenden dringen aan op het op korte termijn vormgeven van proportionaliteit. Ten aanzien van de normering geven alle belanghebbenden aan weinig heil te zien in een strikt kwantitatieve benadering. Men geeft er de voorkeur aan dat KCE een kwalitatieve benadering kiest. Ook zijn de meeste partijen van mening dat in principe voldaan zou moet worden aan alle standaarden.

1.3 Uitgangspunten voor de nieuwe standaarden

KCE heeft zich ten doel gesteld een bijdrage te leveren aan het herwinnen van het maatschappelijk vertrouwen in de kwaliteit van de examinering. Het onderzoek dat KCE uitvoert, moet instellingen stimuleren dit vertrouwen te (her)winnen. Dit betekent dat de nieuwe standaarden zodanig geformuleerd zijn dat instellingen meer nog dan nu (in de regio) actief de dialoog zoeken met hun belanghebbenden. Daarnaast is het belangrijk dat de werkprocessen rondom examinering en de exameninstrumenten zelf van onbesproken kwaliteit zijn. Deze aspecten moeten uiteraard in het onderzoek een belangrijke plaats blijven innemen. Om de standaarden goed te laten aansluiten bij de competentiegerichte examinering is de aandacht voor de kwaliteit van het beoordelen, met andere woorden de deskundigheid van de beoordelaars, een belangrijk onderdeel van het onderzoek van KCE. Ten slotte moet in het onderzoek aandacht worden besteed aan het voldoen aan wettelijke bepalingen.

De standaarden aan de hand waarvan de kwaliteit van de examinering moet worden beoordeeld dienen transparant, samenhangend en eenvoudig te zijn. Ze moeten de auditoren van KCE voldoende aanknopingspunten geven voor het beoordelen van de kwaliteit en moeten daarnaast de instellingen ruimte geven hun examinering zodanig vorm te geven dat dit voldoet aan de verwachtingen van deelnemers en de belanghebbenden. Ze moeten van gelijk gewicht zijn, universeel en van toepassing zijn op eindtermen en competenties.

Voor de standaarden moet voldoende draagvlak zijn bij het bedrijfsleven en de andere belanghebbenden. De standaarden moeten werkbaar zijn voor de instellingen voor zowel de eindtermgerichte als de competentiegerichte kwalificatiestructuur en moeten voor KCE een uitvoerbare en deugdelijke werkwijze mogelijk maken. Er moet niet meer onderzocht worden dan nodig is. De onderzoeken moeten daarnaast conclusies opleveren die niet betwist kunnen worden gezien de bestuurlijke gevolgen die aan de conclusies kunnen worden verbonden.

In de standaarden is met de volgende punten rekening gehouden om optimaal aan te sluiten bij de competentiegerichte kwalificatiestructuur:

- Bewijslast bij de instelling: de instelling toont aan dat examenprocessen deugdelijk en rechtvaardig verlopen.
- Vertrouwen praktijk-/beroepenveld: de praktijk-/ het beroepenveld wordt door de instelling op een dusdanige wijze betrokken bij de uitvoering van de competentiegerichte kwalificatiestructuur dat ze vertrouwen houdt c.q. verwerft.
- Gekwalificeerde beoordelaars: het introduceren van competentiegerichte examinering is niet louter een proces van instrumentatie. Deugdelijke en rechtvaardige examinering staat of valt bij de bekwaamheid en de professionaliteit van de beoordelaars.
- Assessmentcondities: de beoordeling voldoet aan vooraf gestelde kwaliteitskenmerken en is verkregen onder assessmentcondities.
- Transparant: deelnemers weten van te voren wanneer en waarop zij worden beoordeeld.
- In principe leerwegonafhankelijk: (onderdelen van) examinering is (zijn) in principe leerwegonafhankelijk.

De standaarden zijn voorzien van ijkpunten, die niet voorschrijvend zijn, maar gericht zijn op het verhogen van de interauditorenbetrouwbaarheid en het bieden van zekerheid over de wijze waarop beoordeeld wordt aan de instellingen (zie deel 2).

1.4 Nieuwe standaarden

Domein A: Validering door belanghebbenden

Standaard 1 (Niveau exameneenheid)

Het beroepenveld heeft vertrouwen in de kwaliteit van de examinering.

Standaard 2 (Niveau exameneenheid)

De deelnemer is tevreden over de kwaliteit van de examinering.

Domein B: Deskundigheid van betrokkenen

Standaard 3 (niveau exameneenheid)

De betrokkenen bij examinering zijn deskundig.

Domein C: Exameninstrumentarium

Standaard 4 (Niveau examenvariant)

Het exameninstrumentarium voldoet inhoudelijk aan de uitstroomeisen.

Standaard 5 (Niveau examenvariant)

Het exameninstrumentarium voldoet aan toetstechnische kwaliteitseisen.

Domein D: Processen

Standaard 6 (Niveau exameneenheid)

De examineringsprocessen zijn transparant.

Standaard 7 (Niveau exameneenheid)

De examineringsprocessen zijn geborgd.

Domein E: Wettelijke vereisten

Standaard 8 (Niveau instelling)

De instelling voldoet aan de wettelijke vereisten rondom examinering.

2 Normering 2006-2007

2.1 Inleiding

In het afgelopen jaren was de normering van KCE gebaseerd op een meetkundig model. Volgens vastgestelde rekenregels werd de uiteindelijke waardering van de indicator bepaald. Met de nieuwe standaarden en het proportioneel toezicht wil KCE afstappen van deze meetkundige aanpak, omdat deze aanpak alles zei over de delen, maar vaak te weinig recht deed aan de kwaliteit van het totaal. In plaats van een kwantitatieve benadering is gekozen voor een kwalitatieve benadering, waarbij alle standaarden van een gelijk gewicht zijn. De waardering wordt door de auditor inhoudelijk onderbouwd. Om ervoor te zorgen dat de kwalitatieve benadering door auditoren op een gelijke wijze wordt uitgevoerd zijn bij elk ijkpunt waarneembaar gedrag en aantoonbare uitkomsten benoemd gekoppeld aan een waardering, zonder uitpuittend te willen zijn. Een instelling kan ook met andere bewijslast het ijkpunt aantoonbaar maken.

2.2 Verklaringen

KCE reikt jaarlijks per kwalificatie een verklaring uit over de kwaliteit van de examinering. In de WEB is hierover het volgende opgenomen:

Het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen legt zijn oordeel na een onderzoek als bedoeld in artikel 7.4.9g, eerste lid, vast in een verklaring. Het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen verstrekt:

- een goedkeurende verklaring indien de examinering bij de beroepsopleiding door de instelling of exameninstelling in overeenstemming is met de standaarden, bedoeld in artikel 7.4.4;
- een afkeurende verklaring indien de examinering bij de beroepsopleiding door de instelling of exameninstelling niet in overeenstemming is met de standaarden, bedoeld in artikel 7.4.4, waarbij het naar het oordeel van het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen niet aannemelijk is dat dit binnen een jaar alsnog het geval zal zijn, evenals in gevallen als bedoeld in het derde lid, of
- een voorwaardelijke verklaring indien de examinering bij de beroepsopleiding door de instelling of exameninstelling niet in overeenstemming is met de standaarden, bedoeld in artikel 7.4.4, waarbij het naar het oordeel van het KwaliteitsCentrum Examinering beroepsopleidingen aannemelijk is dat dit binnen een jaar alsnog het geval zal zijn.

2.3 Waardering

De waardering van een standaard wordt gebaseerd op de bevindingen opgedaan tijdens de onderzoek- en verificatiefase. KCE waardeert de kwaliteit van de examinering per standaard volgens de schaal:

Slecht	Onvoldoende	Voldoende	Goed	Uitstekend
--------	-------------	-----------	------	------------

Aan deze waardering liggen de ijkpunten per standaard ten grondslag. Deze ijkpunten gelden niet als harde, verrekenbare indicatoren, maar worden op inhoudelijke gronden door de auditor(en) gewaardeerd en beargumenteerd in de toelichting op de verklaring. Voor een goedkeurende verklaring dienen de standaarden als “voldoende”, “goed” of “uitstekend” te worden beoordeeld. Een afkeurende verklaring wordt uitgereikt als één of meer standaarden de beoordeling “slecht” heeft gekregen. Bij één of meer onvoldoendes wordt een voorwaardelijke of afkeurende verklaring uitgereikt, afhankelijk van het vertrouwen dat KCE heeft in de mogelijkheden van de instelling de tekortkomingen binnen een jaar weg te werken.

3 Tarieven 2006-2007

3.1 Inleiding

KCE heeft een tariefmodel ontwikkeld, passend bij de nieuwe standaarden en werkwijze. Het tarief is opgebouwd uit drie delen: een deel voor het onderzoek van de documenten, een deel voor het onderzoek van de instrumenten van examinering en een deel voor de verificatiefase, afhankelijk van het vastgestelde auditprofiel. Voor het onderzoek van de documenten wordt gedifferentieerd in het tarief voor kleine en voor grote instellingen. Het totale bedrag voor de te onderzoeken examenproducten of instrumenten voor examinering is afhankelijk van het te onderzoeken aantal.

3.2 Uitgangspunten nieuwe tariefmodel

Uitgangspunt van het tariefmodel is dat de tarieven eenvoudig en transparant zijn. Een tweede uitgangspunt voor KCE is bovendien dat de tarieven die KCE bij de instelling in rekening brengt een afspiegeling zijn van de hoeveelheid werk die het uitvoeren van de audit bij de betreffende instelling daadwerkelijk met zich meebrengt.

De nieuwe werkwijze zal leiden tot een efficiëntere KCE-audit[®]. Door de voorgestelde werkwijze zal de beheerslast bij de instellingen met veel kwalificaties en bij instellingen waar de kwaliteit van de examinering op orde is worden teruggebracht. Naast algemene documenten hoeven met name de grote instellingen niet meer van iedere kwalificatie exameninstrumenten aan te leveren. Dit scheelt aanzienlijk in het aantal uren dat nodig is om de exameninstrumenten bij een instelling te verzamelen en aan te leveren. Ook hoeft de instelling minder tijd te steken in de procesaudit (verificatie op locatie). Het aantal uren dat KCE gesprekken voert op de instelling kan worden teruggebracht. Voor kleine instellingen (met één exameneenheid en maximaal 8 kwalificaties) wordt voor de onderzoekfase minder in rekening gebracht dan bij grotere instellingen.

KCE zal ook de instrumenten van examinering van competentiegericht kwalificatiestructuren onderzoeken. Indien er geen sprake is van certificeerbare eenheden zal KCE voor het onderzoek van een kwalificatieprofiel het tarief hanteren van de beoordeling van een hele kwalificatie (zijnde deels kwalificatie-overstijgende examinering).

3.3 Tarieven 2006-2007

Op basis van de nieuwe werkwijze zijn onderstaand de tarieven voor studiejaar 2006-2007 voor de verschillende profielen naar omvang van de instelling vastgesteld. De begrote uren waarop de tarieven zijn gebaseerd zijn afkomstig uit het HAFIR tariefmodel van het ministerie van Financiën 2004. Dit model schrijft de tarieven voor die overheidsdiensten dienen te hanteren voor hun dienstverlening. KCE sluit zich bij deze tarieven aan. De direct aan de audits toe te rekenen kosten dienen door de instellingen zelf betaald te worden. De overheadkosten worden, via een jaarlijkse subsidie, gefinancierd door het ministerie van OCW. Ter vergelijking zijn op de volgende pagina, in de uiterst rechtse kolom, de tarieven 2005 opgenomen.

De tarieven in tabel 1 omvatten de onderzoekfase en de verificatiefase.

	Profiel A	Profiel B	Profiel C	Tarief 2005
Kleine instelling (< 8 kwalificaties)	€ 2.000	€ 2.300	€ 3.000	€ 2.400
Kleine instelling (> 9 kwalificaties) met 1 examen- eenheid	€ 3.250	€ 4.050	€ 4.600	€ 6.600
Grote instelling met meerdere exameneenheden	Profiel A	Profiel B	Profiel C	Tarief 2005
Per instelling	€ 1.325	€ 1.325	€ 1.325	Afhankelijk van het aantal kwalificaties per exameneenheid tussen de € 6.600 en € 59.100 per exameneenheid.
Per exameneenheid	€ 3.250	€ 4.050	€ 4.600	

Tabel 1

Naast het tarief voor de onderzoek- en verificatiefase worden voor het onderzoek van de instrumenten van examinering de volgende tarieven gehanteerd:

Instrumenten van examinering	Per deelkwalificatie per 10 toetsen	Kwalificatiebundels of competentiegerichte examens
Tarieven 2006-2007	€ 300	€ 600
Tarieven 2005-2006	€ 360	€ 720

Tabel 2

4. Steekproef 2006-2007

4.1 Statistische analyse

Een statistische analyse van de data die KCE in het proefjaar en het eerste auditjaar heeft verzameld wijst uit dat de kwaliteit van het examen van enkele kwalificaties in hoge mate voorspellend is voor de kwaliteit van de overige kwalificaties. Dit betekent concreet dat wanneer sprake is van veel kwalificaties met een relatief kleine steekproef kan worden gewerkt. Bij weinig kwalificaties moeten relatief meer kwalificaties onderzocht worden. KCE voert pas sinds twee jaar onderzoeken uit. Het is dan ook noodzakelijk gegevens jaarlijks opnieuw te analyseren om te bezien of de steekproef op enig moment moet worden bijgesteld.

4.2 Onderzoek in 2006-2007

Integraal onderzoek

KCE onderzoekt binnen een instelling in ieder geval alle kwalificaties die in het voorgaande jaar een afkeurende of voorwaardelijke verklaring hebben gekregen, kwalificaties waarvan de instelling aangeeft dat men deze graag in het betreffende jaar in het onderzoek betrokken wil hebben en kwalificaties waar sprake is van wettelijke beroepsvereisten.

In het geval er sprake is van kwalificaties met wettelijke beroepsvereisten wordt er een reguliere steekproef getrokken op het niveau van de deelkwalificaties. De gestoken deelkwalificaties worden vervolgens aangevuld met eventuele niet-gestoken deelkwalificaties met wettelijke beroepsvereisten.

Steekproef

Van de resterende kwalificaties wordt een steekproef getrokken op de hieronder beschreven wijze.

Een instelling is veelal onderverdeeld in organieke eenheden, door KCE exameneenheden genoemd. KCE gaat uit van de indeling in exameneenheden die de instelling zelf hanteert. Bij een at random selectie op instellingsniveau kan dit betekenen dat er een onevenwichtige verdeling over de exameneenheden uitkomt. Er is daarom gekozen voor een gestratificeerde steekproeftrekking zoals hieronder beschreven:

- op het niveau van de instelling wordt de omvang van de populatie (totaal aantal kwalificaties dat binnen de steekproef valt) bepaald volgens tabel 3 op de volgende pagina;

Aantal te onderzoeken kwalificaties bij de instelling	
Aantal actieve kwalificaties binnen een instelling	Minimum aantal te onderzoeken kwalificaties
2	2
3	3
4	3
5	4
6	5
8	6
10	6
20	8
30	9
50	10
70	11
100 en meer	12

Tabel 3

Noot: Het aantal minimum te onderzoeken kwalificaties vormt een absolute ondergrens.

- de populatie (totaal van de kwalificaties die binnen de steekproef gaan vallen) wordt opgedeeld naar de exameneenheid waartoe ze behoren;
- per exameneenheid wordt het aantal kwalificaties proportioneel getrokken met een minimum van twee²;
- de kwalificaties worden vervolgens per exameneenheid at random getrokken volgens het vooraf vastgestelde aantal.

Deze procedure heeft een betrouwbaarheid die minimaal gelijk is aan de betrouwbaarheid van volledig random getrokken kwalificaties.

Een voorbeeld van deze werkwijze:

Instelling X			
Aantal actieve kwalificaties binnen de instelling	Minimum aantal te onderzoeken kwalificaties	Aantal actieve kwalificaties binnen de exameneenheid	Aantal te onderzoeken kwalificaties per exameneenheid
96	12	Exameneenheid 1/ 24	3
		Exameneenheid 2/ 12	2 (1,5)
		Exameneenheid 3/ 48	6
		Exameneenheid 4/ 12	2 (1,5)
		Totaal 96	13

Tabel 4

In het voorbeeld van tabel 4 worden conform het steekproefadvies 12 kwalificaties van het totaal van 96 kwalificaties getrokken. Dit komt neer op een ratio van 1 op 8. Van de exameneenheid die 24 kwalificaties omvat worden er dus 3 getrokken; bij 12 kwalificaties worden er 2 getrokken. In dit voorbeeld is zowel het aantal te onderzoeken kwalificaties bij exameneenheid 2 als bij exameneenheid 4 naar boven toe afgerond (anderhalf wordt twee). Als gevolg van deze afronding is het totaal aantal te onderzoeken kwalificaties uiteindelijk iets hoger dan de ratio van 1 op 8.

² Bij exameneenheden of instellingen die slechts één opleiding verzorgen, wordt uiteraard één opleiding onderzocht.

Daarnaast geldt voor de gestratificeerde steekproeftrekking: Als binnen een exameneenheid zowel volgens de eindtermgerichte als de competentiegerichte kwalificatiestructuur wordt gewerkt, wordt op dat niveau nogmaals gestratificeerd. Het doel hiervan is een gerichte impuls te geven aan de ontwikkeling van een goede kwaliteit competentiegerichte examinering. Concreet betekent dit dat relatief meer opleidingen gebaseerd op de competentiegerichte kwalificatiestructuur worden onderzocht dan opleidingen gebaseerd op de eindtermgerichte kwalificatiestructuur. De verwachting is dat in 2006-2007 50% van de beroepsopleidingen onder de nieuwe structuur ressorteren. KCE kiest bij iedere exameneenheid indien mogelijk voor de verhouding 70% opleidingen die vallen onder de nieuwe structuur en 30% opleidingen die vallen onder de oude structuur. Ter verduidelijking: steeds wordt de volledige examinering van de totale opleiding bekeken als object van onderzoek.

Bij een beoordeling op de standaarden zullen de conclusies van toepassing worden verklaard op alle andere opleidingen van de steekproef van de betreffende instelling. Bij een negatieve beoordeling op de standaarden zullen de conclusies van toepassing worden verklaard op alle andere opleidingen van de steekproef van de betreffende instelling. Concreet betekent dit dat een voorwaardelijke verklaring wordt afgegeven voor alle niet-onderzochte opleidingen die deel uitmaken van de massa waaruit de steekproef is getrokken.

In de vervolgjaren zal de beoordeling op dezelfde wijze plaatsvinden. Dit om te voorkomen dat instellingen kunnen voorspellen welke kwalificaties wel en welke niet in het onderzoek zullen worden betrokken.

Steekproef ten behoeve van het onderzoek naar de kwaliteit van de instrumenten voor examinering.

Van de geselecteerde kwalificaties bij de opleidingen gebaseerd op de eindtermengerichte kwalificatiestructuur worden door middel van een at random steekproef een deel van de deelkwalificaties en de daarbij behorende exameninstrumenten onderzocht, zoals is weergegeven in de tabel hieronder.

Aantal te onderzoeken deelkwalificaties per kwalificatie:	
Totaal aantal aanwezige deelkwalificaties per kwalificatie	Aantal te onderzoeken deelkwalificaties
2	2
3	3
4	3
5	3
6	4
8	4
10	4
20	5
30	5

Tabel 5

Er zal zoals wordt geadviseerd door de heer prof. dr. D. Sikkel, een negatief oordeel over de betreffende kwalificatie worden uitgesproken als één van de deelkwalificaties uit de steekproef negatief is beoordeeld. Voor betreffende kwalificatie zal een voorwaardelijke verklaring worden

gegeven in afwachting van verbetering. Uiteraard bestaat naar aanleiding van de verificatie alsnog de mogelijkheid dat de kwalificatie een afkeurende verklaring krijgt.

De competentiegerichte kwalificatiestructuur kent over het algemeen geen certificeerbare eenheden. Daar waar dit het geval is, zullen **alle** instrumenten van examinering behorende bij de kwalificatie worden onderzocht. De verwachting is overigens dat het aantal exameninstrumenten per kwalificatie minder zal zijn dan binnen de eindtermgerichte kwalificatiestructuur. Mocht binnen een competentiegerichte kwalificatiestructuur een kwalificatiedossier wel beschikken over certificeerbare eenheden, dan past KCE dezelfde steekproef toe als bij de eindtermgerichte kwalificatiestructuur.

Deel 2 Toelichting

1.1 Inleiding

In dit tweede deel wordt nadere toelichting gegeven op hetgeen in het eerste deel is opgenomen. In de inleiding wordt allereerst de visie van KCE op het onderzoeken van de kwaliteit van de examinering toegelicht. KCE zal niet meer onderzoeken dan noodzakelijk is om kwaliteit van de examinering vast te stellen. Dit leidt tot een nieuwe werkwijze van KCE uitgaande van proportioneel toezicht. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe KCE inspeelt op de ontwikkeling naar een competentiegericht kwalificatiestructuur en de ontwikkeling van selectiever toezicht. In het tweede hoofdstuk wordt beschreven hoe de nieuwe standaarden tot stand zijn gekomen en worden de nieuwe standaarden vergeleken met de standaarden 2004. Hoofdstuk 3 beschrijft het werkproces van KCE. Hoofdstuk 4 beschrijft het auditproces voor de instelling. In hoofdstuk 5 wordt de methodologische onderbouwing gegeven voor de gekozen steekproef.

1.2 Het onderzoeken van de kwaliteit van de examinering

Noodzakelijkheidbeginsel en proportionaliteit

KCE stelt bij de nieuwe standaarden en werkwijze het noodzakelijkheidbeginsel centraal. KCE blijft zich, conform hetgeen in de WEB is geregeld, richten op de inhoud en het niveau van de exameninstrumenten in relatie tot de uitstroomseisen, de procedures rond de examens en de voorwaarden waaronder examens worden afgenomen. Het noodzakelijkheidsbeginsel centraal stellen betekent dat KCE niet meer onderzoekt dan strikt noodzakelijk is om de kwaliteit van de examinering vast te kunnen stellen. Dit sluit goed aan bij de eis dat de werkwijze van KCE uitvoerbaar moet zijn. Met strikt noodzakelijk bedoelt KCE dat bij de keuze voor de steekproef de lichtste variant wordt gekozen, met andere woorden de variant waarmee de minste werklast is gemoeid.

KCE kiest voor de mogelijkheid van proportioneel toezicht en houdt daarbij het doel goed voor ogen: het vertrouwen in de waarde van het diploma moet worden hersteld. Om dit te bereiken moet de onderzoeksmethode valide zijn en het vertrouwen geven dat KCE de examinering die onder de maat is daadwerkelijk ontdekt. Ten slotte moet KCE in het kader van de stimulerende taak met zijn onderzoek het juiste gedrag bij instellingen zien te bewerkstelligen. De proportionaliteit wordt bewerkstelligt via drie lijnen.

Steekproef

De eerste lijn is die van de steekproef. Op basis van een methodologisch verantwoorde steekproef wordt een deel van de beroepsopleidingen onderzocht waarna de conclusies van toepassing worden verklaard op andere beroepsopleidingen. De wijze waarop dit gebeurt wordt uiteengezet in hoofdstuk 5 van dit deel.

Auditprofielen

De tweede lijn is die van de zelfevaluatie gekoppeld aan de auditprofielen. Proportionaliteit betekent voor de instelling dat het onderzoek van KCE aansluit bij de kwaliteit van de examinering, de interne kwaliteitszorg en de externe verantwoording. Bij instellingen die dit goed op orde hebben, is het onderzoek van KCE beperkter van omvang.

De bewijslast om aan te tonen dat de inhoud en processen van examinering op orde zijn, ligt primair bij de instelling. De zelfevaluatie zal een belangrijke plaats gaan innemen. Indien de informatie uit de zelfevaluatie voldoende aantoonbaar maakt dat de instelling voldoet aan de standaarden en dat de instelling inzicht heeft in de eigen kwaliteit, kan de verificatie beperkt blijven. Indien de zelfevaluatie niet voldoende houvast geeft, zal nader onderzoek moeten plaatsvinden. Een nadere uitwerking van de auditprofielen treft u aan in paragraaf 3.2 van dit deel.

Inkoop en uitbesteding

Instellingen kopen zo'n 25% examenproducten en/of -diensten in bij de leveranciers. KCE hecht veel belang aan het onderzoeken van deze examenproducten en -diensten bij de leverancier. Het beperkt de beheerslast voor instellingen in hoge mate en is voor instellingen financieel aantrekkelijk. Ook hier stelt KCE het noodzakelijkheidsbeginsel centraal. Indien het niet noodzakelijk is identieke examens meerdere keren te beoordelen dan zal KCE dit ook niet doen.

1.3 Competentiegericht examineren en de borging van de kwaliteit

Ontwikkeling naar competentiegericht leren en examineren.

Het mbo-onderwijs wordt de komende jaren opnieuw vormgegeven aan de hand van de competentiegericht kwalificatiestructuur. Deze competentiegerichte kwalificatiestructuur wordt in 2008 vastgesteld en zal tot die tijd in beweging zijn. Door de experimenteerregeling in de WEB is het mogelijk dat instellingen op grote schaal experimenteren met competentiegericht leren en examineren. Het experimentele karakter impliceert dat een en ander nog volop in ontwikkeling is. Recentelijk is het format van de kwalificatiedossiers aangepast. Er is nog discussie over wat precies moet worden vastgesteld. Onduidelijk is in welke mate gebruik gemaakt zal gaan worden van certificeerbare eenheden en welk karakter deze certificeerbare eenheden zullen hebben. KCE zal in de komende jaren bij veranderingen moeten kunnen inspelen op deze veranderingen en zal mee moeten experimenteren.

Het mbo zal enige jaren met twee kwalificatiestructuren werken, de eindtermgerelateerde en de competentiegerichte structuur. De nieuwe standaarden zijn op een hoger aggregatieniveau geformuleerd zodat ze toepasbaar zijn voor beide kwalificatiestructuren. In het voorstel van KCE zijn ijkpunten opgenomen die de kijkrichting van auditoren bepalen en die instellingen houvast geven. Deze ijkpunten moeten niet door de staatssecretaris vastgesteld worden om twee redenen. Allereerst is het in de komende jaren waarin wordt geëxperimenteerd belangrijk dat KCE kan meebewegen met hetgeen wordt ontwikkeld. Als tweede is er het uitgangspunt dat instellingen aantoonbaar moeten maken dat ze adequaat handelen ten aanzien van de standaarden. De bewijslast ligt bij de instelling. Het wordt gevraagd bewijzen aan te leveren waaruit blijkt dat ze aan de standaarden voldoen. Deze bewijzen moeten valide, betrouwbaar, transparant en aantoonbaar zijn. De vorm van de bewijzen wil KCE niet laten vastleggen zodat met de externe borg van de kwaliteit van de examinering optimaal aangesloten kan worden bij het kwaliteitszorgsysteem van de instelling.

Competentiegerichte examinering vindt plaats in samenwerking met het beroepenveld. Betrokkenheid van het beroepenveld wordt door zowel het onderwijs als het beroepenveld gezien als noodzakelijke voorwaarde voor optimaal beroepsonderwijs en is belangrijk voor de civiele waarde van het mbo-diploma. De instelling blijft echter verantwoordelijk voor de examinering. KCE laat het aan de instelling over hoe men het vertrouwen van het beroepenveld bewerkstelligt. Dit kan door expliciete betrokkenheid bij examinering maar kan ook op een andere wijze worden ingevuld. Belangrijk hierin is dat de betrokkenheid 'past' bij het betreffende beroepenveld en door dit beroepenveld wordt herkend en erkend.

Instellingen experimenteren al enige tijd met competentiegericht leren en examineren. Ook in de afgelopen twee jaar hebben instellingen competentiegerichte examens ontwikkeld, vaak binnen de eindtermgerichte kwalificatiestructuur. Uit hetgeen is aangeboden aan KCE blijkt dat er een ontwikkeling is naar minder toetsen. Dit wordt gedeeltelijk veroorzaakt door het wegvallen van deelkwalificaties en gedeeltelijk door veranderingen in de didactiek. Proeven van bekwaamheid en portfolio-achtige examinering lijken de meest voorkomende vormen van examinering te worden. Ook hier is het belangrijk te benadrukken dat het hele mbo zich op dit moment in een experimenteerfase bevindt en dat het niet uit te sluiten valt dat er veranderingen zullen plaatsvinden voordat de nieuwe kwalificatiestructuur in 2008 wordt ingevoerd.

1.4 De ontwikkeling van selectiever toezicht

Naast deze belangrijke ontwikkeling in de bve-sector zijn de gezichtspunten in de maatschappij over toezicht houden en het borgen van kwaliteit veranderd. In het door het kabinet overgenomen advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), "Bewijzen van goede dienstverlening" (november 2004), wordt nadrukkelijk gepleit voor een systeem van selectiever toezicht op de kwaliteit. Het fundament van deze opvatting ligt bij het integrale toezicht op het niveau van de organisatie, vaak aangeduid met de term 'governance'. Het externe toezicht is aanvullend en sober, waarbij gezocht wordt naar boven- en ondermaats presterende organisaties. Goed presterende organisaties worden daarbij ten voorbeeld gesteld aan minder presterende organisaties. Minder presterende organisaties krijgen de plicht tot leren. Het is daarbij van belang een gevarieerd toezichtinstrumentarium te ontwikkelen. KCE speelt in op deze ontwikkeling door beter aan te sluiten op de zelfevaluatie en door van de instellingen te vragen met hun belanghebbenden de dialoog aan te gaan (domein validering belanghebbenden).

2. De nieuwe standaarden en normering

2.1 Overleg met belanghebbenden

KCE heeft de nieuwe standaarden en normering ontwikkeld in overleg met belanghebbenden en inhoudelijk deskundigen. Om in korte tijd nieuwe standaarden te kunnen realiseren is gekozen voor een traject dat de naam "herontwerp KCE-audit[®]" heeft gekregen. Binnen dit traject, dat uit verschillende fasen bestond, is met vele belanghebbenden gepraat over de noodzaak en wenselijkheid de standaarden aan te passen. De eerste, verkennende fase startte in het najaar 2004. KCE heeft een vijftal rondetafelbijeenkomsten georganiseerd waar in gezamenlijkheid met het (uitvoerende) onderwijsveld, het beroepenveld en externe deskundigen, de behoeften aan en mogelijke belemmerende factoren ten aanzien van de standaarden zijn geïnventariseerd.

In de eerste maanden van 2005 zijn verschillende bijeenkomsten met belanghebbenden georganiseerd waarin meerdere onderwerpen aan de orde zijn gekomen: het nieuwe meerjarenbeleid van KCE en de wenselijkheid van nieuwe standaarden. Eind januari is een bijeenkomst met stakeholders belegd, in februari zijn regiobijeenkomsten voor onderwijsinstellingen georganiseerd. In de eerste maanden is meerdere malen met de proeftuinleiders van het project Herontwerp MBO gediscussieerd. Eind maart heeft KCE samen met de Bve Raad een bijeenkomst belegd waarin onder meer gediscussieerd is over de wenselijkheid van nieuwe standaarden. Ook is gesproken met werkgeversvertegenwoordigers als VNO-NCW en MKB-Nederland. Natuurlijk is in deze fase ook met de Sectorale Examenplatforms gesproken; de adviesorganen die als belangrijkste taak hebben het bestuur van KCE te adviseren over nieuwe standaarden.

Op basis van deze verkenningen heeft KCE conceptstandaarden ontwikkeld die op 19 mei tijdens de jaarlijkse conferentie van KCE zijn gepresenteerd en “in discussie” zijn gebracht. KCE heeft in deze periode de hieronder aangegeven discussiebijeenkomsten georganiseerd en heeft daarnaast iedere belanghebbende opgeroepen te reageren op de conceptstandaarden 2006.

Bijeenkomst	Datum
VNO-NCW / MKB Nederland en vertegenwoordigers onderwijscommissies	24 mei 2005
Vertegenwoordigers onderwijsinstellingen	15 juni 2005
Vertegenwoordigers Kenniscentra en leveranciers	15 juni 2005
5 Clusterbijeenkomsten van de Sectorale Examenplatforms	In de week van 22 juni 2005
Miniconferentie voor inhoudelijk deskundigen (van ondersteuningsinstellingen)	21 juni 2005
Raad van Advies KCE	22 juni 2005
Expertpanel van belanghebbenden en deskundigen	23 juni 2005
Bijeenkomst KCE- Netwerk Examinering onderwijsinstellingen	7 juli 2005
Overleg Inspectie van onderwijs	14 juli 2005
Hoorzitting belanghebbenden	10 oktober 2005
Hoorzitting belanghebbenden	3 november 2005

Tabel 6

KCE heeft diverse schriftelijke reacties ontvangen van belanghebbenden, zowel individuele reacties van instellingen als reacties van de georganiseerde belanghebbenden. Niet onvermeld in dit verband mag de gezamenlijke visienota van de Bve Raad en de AOC Raad met de titel “visie op examineren” blijven. De verworven inzichten uit de discussies, de schriftelijke reacties van belanghebbenden en de visienota van de Bve Raad en AOC Raad heeft KCE gebruikt om de nieuwe standaarden en normering te vervolmaken. Deze conceptstandaarden zijn voorgelegd voor advies aan de Sectorale Examenplatforms. Op 1 september 2005 zijn de standaarden, de normering en bijbehorende tarieven door het bestuur KCE goedgekeurd.

2.2 Nieuwe standaarden vergeleken met de standaarden 2004

In de tabel hieronder zijn de nieuwe standaarden in de linker kolom weergegeven en de standaarden 2004 in de rechterkolom. Bij de nieuwe standaarden is per domein aangegeven op welk niveau binnen de instelling het onderzoek betrekking heeft.

Nieuwe standaarden	Standaarden 2004
Domein A: Validering door belanghebbenden Standaard 1 (Niveau exameneenheid) Het beroepenveld heeft vertrouwen in de kwaliteit van de examinering. Standaard 2 (Niveau exameneenheid) De deelnemer is tevreden over de kwaliteit van de examinering.	1.2 Het bevoegd gezag waarborgt dat het beroepenveld betrokken wordt bij de inhoud en uitvoering van de examinering. 1.4 Het bevoegd gezag waarborgt dat de deelnemer zich tijdig een goed beeld kan vormen van de inhoud en inrichting van het examen. 5.1 Het bevoegd gezag waarborgt dat regelmatig de tevredenheid over het examen bij de deelnemers en het beroepenveld onderzocht wordt.

Domein B: Deskundigheid van betrokkenen Standaard 3 (niveau exameneenheid) De betrokkenen bij examinering zijn deskundig.	2.1 Het bevoegd gezag waarborgt dat de medewerkers die betrokken zijn bij de organisatie van de examinering over de nodige deskundigheid beschikken om hun taken ten aanzien van het examen naar behoren te kunnen verrichten. 2.2 Indien er sprake is van samenwerking, uitbesteding en/of inkoop, waarborgt het bevoegd gezag dat de afspraken met derden worden vastgelegd met betrekking tot: - uitbesteding van het examen, - inkoop van examenproducten en –diensten.
Domein C: Exameninstrumentarium Standaard 4 (Niveau examenvariant) Het exameninstrumentarium voldoet inhoudelijk aan de uitstroomeisen. Standaard 5 (Niveau examenvariant) Het exameninstrumentarium voldoet aan toetstechnische kwaliteitseisen.	4.1 Het bevoegd gezag waarborgt dat ieder examenonderdeel inhoudelijk representatief is voor de eindtermen die behoren tot de betreffende deelkwalificatie. 4.2 Het bevoegd gezag waarborgt dat het niveau van het examen overeenkomt met het beheersingsniveau zoals aangegeven in de eindtermen. 4.3 Het bevoegd gezag waarborgt dat de examenonderdelen voldoen aan de vastgestelde eisen met betrekking tot de toetstechnische kwaliteiten en de volledigheid.
Domein D: Processen Standaard 6 (Niveau exameneenheid) De examineringsprocessen zijn transparant. Standaard 7 (Niveau exameneenheid) De examineringsprocessen zijn geborgd.	1.1 De organisatie van de examinering is ingericht door of namens het bevoegd gezag. 3.1 Bij de constructie van de examenproducten wordt gebruik gemaakt van de door of namens het bevoegd gezag vastgestelde instrumenten, waardoor de relatie tussen de eindtermen en de examenproducten herleidbaar is. 3.2 Het bevoegd gezag waarborgt dat de kwaliteit van de examenproducten wordt beoordeeld en dat deze examenproducten voor gebruik vastgesteld worden. 3.3 De examencommissie waarborgt dat het afnemen van het examen zorgvuldig geschiedt. 3.4 Het bevoegd gezag waarborgt dat de beoordeling van het afgelegde examen zorgvuldig wordt uitgevoerd. 3.5 Het bevoegd gezag waarborgt dat vastgestelde werkwijze voor het verwerken en publiceren van de examenresultaten gehanteerd worden. 3.6 De examencommissie waarborgt dat de uitreiking en de registratie van certificaten en diploma's zorgvuldig en deugdelijk verloopt.

Domein E: Wettelijke vereisten Standaard 8 (Niveau instelling) De instelling voldoet aan de wettelijke vereisten rondom examinering.	1.3 Het bevoegd gezag stelt een Onderwijs- en examenregeling (OER) vast die voor wat de examenregeling betreft in overeenstemming is met artikel 7.4.8. van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). 1.4 Het bevoegd gezag waarborgt dat de deelnemer zich tijdig een goed beeld kan vormen van de inhoud en inrichting van het examen. 1.5 Het bevoegd gezag heeft, al dan niet in samenwerking met het bevoegd gezag van één of meer andere instellingen, een Commissie van Beroep voor de examens ingesteld, dan wel zich bij een dergelijke commissie aangesloten. 5.2 Het bevoegd gezag maakt jaarlijks in een openbaar verslag de uitkomsten bekend van de evaluatie en het voorgenomen beleid betreffende de examinering.
---	--

Tabel 7

2.3 IJkpunten bij nieuwe standaarden vergeleken met de indicatoren van de standaarden 2004

De standaarden 2004 kennen indicatoren die samen met de standaarden door de staatssecretaris zijn vastgesteld. De nieuwe standaarden kennen geen indicatoren die worden vastgesteld door de staatssecretaris. Wel zijn er ijkpunten geformuleerd die de kijkrichting van de auditoren bepalen en de instellingen zekerheid bieden. De ijkpunten moeten gezien worden als een analyse-instrument voor de auditoren. De nieuwe standaarden zijn echter geen optelsom van de ijkpunten. Dit betekent concreet dat de ijkpunten geen checklist vormen die afgevinkt wordt waarna de conclusie kan worden getrokken dat de kwaliteit van het examen en de examinering al dan niet in orde is. Omdat de ijkpunten niet uitputtend zijn is het ook mogelijk op een andere wijze aan te tonen dat voldaan wordt aan de standaarden.

In de tabel hieronder zijn de nieuwe ijkpunten ter vergelijking naast de indicatoren geplaatst.

Nieuwe standaarden met ijkpunten	Indicatoren van de standaarden 2004
Domein A: Validering door belanghebbenden Standaard 1 (Niveau exameneenheid) Het beroepenveld heeft vertrouwen in de kwaliteit van de examinering Toelichting: -Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar maakt: -De betrokkenheid van voor de betreffende kwalificaties relevant beroepenveld bij de examinering; -De tevredenheid van het beroepenveld over de examinering. Standaard 2 (Niveau exameneenheid) De deelnemer is tevreden over de kwaliteit van de examinering	-Het bevoegd gezag waarborgt dat het beroepenveld betrokken wordt bij de inhoud en uitvoering van de examinering. -Het bevoegd gezag waarborgt dat het beroepenveld betrokken wordt bij de inhoud en uitvoering van het examen. -Door of namens het bevoegd gezag wordt de informatie verstrekt met betrekking tot de inhoud en inrichting van het examen in overeenstemming met de vastgestelde processen. - Door of namens het bevoegd gezag wordt tijdig de informatie verstrekt aan deelnemers over de uitslagen van de toetsen, examenonderdelen en het examen, in overeenstemming met de vastgestelde processen.

Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar maakt: Dat de deelnemer tevreden is over: de informatie vooraf over examinering; de wijze waarop inzage wordt verleend in de opgaven en het gemaakte werk; de wijze waarop beoordeeld wordt; de afname van het examen; de inhoud van het examen.	- Het bevoegd gezag waarborgt dat regelmatig de tevredenheid over het examen bij de deelnemers en het beroepenveld onderzocht wordt. - Door of namens het bevoegd gezag worden regelmatig tevredenheidsonderzoeken bij de deelnemers en het beroepenveld uitgevoerd.
Domein B: Deskundigheid van betrokkenen Standaard 3 (Niveau exameneenheid) De betrokkenen bij examinering zijn deskundig. Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende kan aantonen: Over welke competenties betrokkenen als bijvoorbeeld beoordelaars en constructeurs moeten beschikken. Dat wordt beoordeeld dat betrokkenen over de benodigde competenties beschikken. Op welke wijze de ontwikkeling van de competenties bij betrokkenen ter hand wordt genomen.	- Het bevoegd gezag waarborgt de deskundigheid van de medewerkers die betrokken zijn bij de organisatie van de examinering en verbetert deze, indien noodzakelijk. - Door of namens het bevoegd gezag worden de afspraken met derden inzake uitbesteding van het examen of inkoop van examenproducten en -diensten in de vorm van een contract vastgelegd. - Door of namens het bevoegd gezag wordt regelmatig gecontroleerd of de overeengekomen prestatie is geleverd.
Domein C: Exameninstrumentarium Standaard 4 (Niveau examenvariant) Het exameninstrumentarium voldoet inhoudelijk aan de uitstroomeisen. Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar maakt: tenminste 75% van de uitstroomeisen is uitgewerkt in toetsen; de relatie tussen uitstroomeisen en toetsopgave is inzichtelijk; de toetsvorm past bij beheersingsniveau zoals beschreven in de uitstroomeisen. Standaard 5 (Niveau examenvariant) Het exameninstrumentarium voldoet aan toetstechnische kwaliteitseisen. Toelichting: Bij deze standaard wordt het volgende beoordeeld: Het taalgebruik is duidelijk en past bij het niveau van de doelgroep; Voor de deelnemer is duidelijk wat het Verwachte antwoord of de te leveren prestatie moet zijn: De normering is duidelijk. De cesuur is aangegeven. De instructies voor de deelnemers zijn duidelijk en volledig.	- 100 procent van de eindtermen van de deelkwalificatie is beschreven in een overzicht. - Tenminste 75 procent van de eindtermen is uitgewerkt in de examentoetsen. - De inhoud van de examentoets(en) komt overeen met de verdeling in het overzicht. - De aangegeven relatie tussen vraag/opdracht van de examentoetsen en de eindterm (en) is correct. - Het bevoegd gezag waarborgt dat het niveau van het examen overeenkomt met het beheersingsniveau zoals aangegeven in de eindtermen. - De toetsvorm past bij het beheersingsniveau zoals omschreven in de eindtermen en het niveau van de deelkwalificatie. - Het bevoegd gezag waarborgt dat de examenonderdelen voldoen aan de vastgestelde eisen met betrekking tot de toetstechnische kwaliteiten en de volledigheid. - De examenonderdelen voldoen aan de toetstechnische kwaliteiten die een eenduidig en correct afnemen waarborgen.

Het beoordelaarsvoorschrift is duidelijk en volledig. De gekozen toetsvorm past bij de uitstroomeisen.	- De examenonderdelen voldoen aan de toetstechnische kwaliteiten die een eenduidig en correct beoordelen waarborgen. - De examenonderdelen bevatten informatie die een eenduidig, correct en aan de eindtermen verwant afnemen waarborgen. - De examenonderdelen bevatten informatie die een eenduidig, correct en aan de eindtermen gerelateerd beoordelen waarborgen.
Domein D: Kwaliteit van processen Standaard 6 (Niveau exameneenheid) De examineringsprocessen zijn transparant Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar kan maken: De inrichting van de examenorganisatie(verdeling van taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden). Schriftelijk vastgelegde afspraken aangaande inkoop met KCE-gecertificeerde leveranciers, waarin een overzicht van afgenomen producten. Schriftelijk vastgelegde afspraken met exameninstellingen aangaande uitbesteding: 1) De wijze waarop exameninstrumentarium wordt geconstrueerd en vastgesteld. 2) De wijze waarop de deelnemer voorafgaand aan het examen wordt geïnformeerd over afname, beoordeling, cijferverwerking en rapportages en inzage in het gemaakte werk. 3) De wijze waarop een examen wordt afgenomen. 4) De wijze waarop de deelnemer beoordeeld wordt. 5) De wijze waarop de resultaten worden verwerkt en gearhiveerd. 6) De wijze waarop diplomering en certificering plaatsvindt. 7) De wijze waarop vrijstellingen en EVC's plaatsvinden. 8) De wijze waarop examenresultaten worden geanalyseerd. Standaard 7 (Niveau exameneenheid) De examineringsprocessen zijn geborgd. Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar maakt: De samenhang tussen de afgesproken werkwijze en de daadwerkelijke werkwijze; Aansturing van de daadwerkelijke werkwijze; De wijze waarop het exameninstrumentarium en de -processen worden geëvalueerd en bijgesteld.	-De organisatie van de examinering is ingericht door of namens het bevoegd gezag. -Er zijn één of meer (sub)examencommissies benoemd door of namens het bevoegd gezag. -De betrokkenen bij de organisatie van de examinering zijn op de hoogte van hun bevoegdheden met de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden en taken. -De betrokkenen bij de organisatie van de examinering werken in overeenstemming met vastgestelde processen. -Bij de constructie van de examenproducten wordt gebruik gemaakt van door of namens het bevoegd gezag vastgestelde instrumenten, waardoor de relatie tussen de eindtermen en de examenproducten herleidbaar is. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig het vastgestelde proces voor toetsconstructie. -De betrokken medewerkers maken gebruik van vastgestelde instrumenten voor toetsconstructie waarmee de relatie tussen de inhoud van de toets en de eindtermen kan worden aangegeven. -Door of namens het bevoegd gezag worden regelmatig de dekkingsgraad en de moeilijkheidsgraad van de toetsopdrachten geëvalueerd en worden de resultaten, indien nodig, gebruikt voor de verbetering van het proces en de instrumenten voor toetsconstructie. -Het bevoegd gezag waarborgt dat de kwaliteit van de examenproducten wordt beoordeeld en dat deze examenproducten voor gebruik vastgesteld worden. -In het proces van toetsvaststelling bestaat een duidelijke scheiding in persoon tussen toetsconstructie en toetsvaststelling. - In het proces van toetsvaststelling zijn door of namens het bevoegd gezag toetstechnische eisen opgenomen.

	-De toetsvaststellingscommissie werkt overeenkomstig het vastgestelde proces voor toetsvaststelling. -Door of namens het bevoegd gezag wordt regelmatig de toetstechnische kwaliteit van de toetsopdrachten geëvalueerd en worden de resultaten, indien nodig, gebruikt voor verbetering van het proces voor toetsvaststelling en de toetstechnische eisen. -De examencommissie waarborgt dat het afnemen van het examen zorgvuldig geschiedt. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de door of namens het bevoegd gezag vastgestelde processen voor het afnemen van het examen. -Door of namens het bevoegd gezag wordt regelmatig het afnemen van de examens geëvalueerd en worden, indien nodig, de hieruit resulterende gegevens gebruikt voor verbetering van de processen. -Het bevoegd gezag waarborgt dat de beoordeling van het afgelegde examen zorgvuldig wordt uitgevoerd. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de door of namens het bevoegd gezag vastgestelde processen voor beoordeling. -Door of namens het bevoegd gezag wordt regelmatig de beoordeling van de examens geëvalueerd en deze gegevens worden, indien nodig, gebruikt voor verbetering van de processen. -Het bevoegd gezag waarborgt dat de vastgestelde werkwijze voor het verwerken en publiceren van de examenresultaten gehanteerd wordt. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de door of namens het bevoegd gezag vastgestelde werkwijze voor het analyseren van de examenresultaten en gebruiken de resultaten, indien nodig, voor verbetering van de examens. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de vastgestelde werkwijze voor het verwerken en publiceren van de examenresultaten. -De examencommissie waarborgt dat de uitreiking en de registratie van certificaten en diploma's zorgvuldig en deugdelijk verloopt. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de door de examencommissie vastgestelde werkwijze voor de uitreiking en de registratie van
--	---

	certificaten en diploma's -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de door de examencommissie vastgestelde werkwijze voor de verstrekking van certificaten en diploma's op basis van vrijstellingen. -De examencommissie evalueert regelmatig of de uitreiking van certificaten en diploma's in overeenstemming is met de OER. -De examencommissie gebruikt, indien nodig, de resultaten van de evaluatie voor verbetering van de werkwijze voor de uitreiking van certificaten en diploma's.
Domein E: Wettelijke vereisten Standaard 8 (Niveau Instelling) De instelling voldoet aan de wettelijke vereisten ten aanzien van examinering. Toelichting: Bij deze standaard wordt beoordeeld of de instelling het volgende aantoonbaar maakt: de aanwezigheid en werkwijze van een examencommissie; de aanwezigheid van een examenregeling per kwalificatie (OER' en); de aanwezigheid en werkwijze van een Commissie van Beroep; een regeling voor Inzagerecht; dat wordt voldaan aan de wettelijke beroepsvereisten ten aanzien van examinering; een verantwoording over de kwaliteit van examinering in een openbaar jaarverslag.	-Het bevoegd gezag stelt een Onderwijs- en examenregeling (OER) vast die voor wat de examenregeling betreft in overeenstemming is met artikel 7.4.8. van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). -Het bevoegd gezag heeft tijdig, vóór de aanvang van het studiejaar, een examenregeling als onderdeel van de OER vastgesteld. -Het bevoegd gezag heeft een examenregeling vastgesteld die qua inhoud en publicatiedatum voldoet aan de eisen die de WEB daaraan stelt. -Het bevoegd gezag waarborgt dat de deelnemer zich tijdig een goed beeld kan vormen van de inhoud en inrichting van het examen. -Door of namens het bevoegd gezag wordt de informatie verstrekt met betrekking tot de inhoud en inrichting van het examen in overeenstemming met de vastgestelde processen. -Door of namens het bevoegd gezag wordt tijdig de informatie verstrekt aan deelnemers over de uitslagen van de toetsen, examenonderdelen en het examen, in overeenstemming met de vastgestelde processen. -Het bevoegd gezag heeft, al dan niet in samenwerking met het bevoegd gezag van één of meer andere instellingen, een Commissie van Beroep voor de examens ingesteld, dan wel zich bij een dergelijke commissie aangesloten. -De bevoegdheden met de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden, taken en werkwijze, alsmede de samenstelling van de Commissie van Beroep zijn geregeld in overeenstemming met de artikelen 7.5.1, 7.5.2, 7.5.3 en 7.5.4 van de WEB. -Het bevoegd gezag waarborgt dat er een beroepsprocedure aanwezig is en bekend

	kan zijn bij de deelnemers en betrokken medewerkers. -De betrokken medewerkers werken overeenkomstig de vastgestelde beroepsprocedure. -Het bevoegd gezag maakt jaarlijks in een openbaar verslag de uitkomsten bekend van de evaluatie en het voorgenomen beleid betreffende de examinering. -Het bevoegd gezag voert jaarlijks een zelfevaluatie uit en publiceert hiervan de resultaten. -De betrokkenheid van het beroepenveld bij het examen maakt deel uit van de zelfevaluatie.
--	---

Tabel 8

3. Werkwijze KCE

3.1 Inleiding

In de nieuwe werkwijze van KCE wordt, zoals in de voorgaande hoofdstukken is aangegeven, uitgegaan van proportioneel toezicht. KCE richt zich tijdens het onderzoek op de beoordeling aan de hand van de standaarden. Belangrijke input voor het onderzoek is:

- de door de instelling opgestelde zelfevaluatie;
- een onderzoek naar het door KCE geselecteerde instrumentarium van examinering;
- de overige door de instelling aangeleverde documenten (b.v. onderwijs- en examenregelingen, kwaliteitshandboek);
- reeds beschikbare informatie en kennis over de instelling;
- een onderzoek op de instelling.

Voorafgaand aan de audit bevestigt KCE de afspraken rondom de uit te voeren audit. De afspraken hebben onder andere betrekking op de digitaal aan te leveren documenten, de periode waarin de audit plaatsvindt, de te beoordelen kwalificaties (zie hoofdstuk 5 voor uitleg over de steekproef) en de kosten van de audit. Dit gebeurt mede op basis van door de instelling verstrekte gegevens. Om de administratieve last voor instellingen tot een minimum te beperken vraagt KCE uitsluitend gegevens op die niet reeds door andere instanties zijn verzameld (bijvoorbeeld Cfi).

De KCE-audit[®] bestaat uit een onderzoekfase en een verificatiefase. In de onderzoekfase wordt op basis van aangeleverde documenten onderzocht en bepaald in welk auditprofiel de instelling valt. In de verificatiefase wordt op de instelling nader onderzoek uitgevoerd.

3.2 Onderzoekfase

De KCE-audit[®] start met een onderzoekfase waarin KCE op basis van de door de instelling aangeleverde documenten de kwaliteit van de examinering onderzoekt. Deze onderzoekfase is tweeledig; onderzocht wordt hoe het staat met de processen rondom examinering (naar aanleiding van documentenstudie) en met de instrumenten van examinering (voorheen de productaudit).

De kwaliteit en aantoonbaarheid van de aangeleverde informatie is van invloed op de omvang van de verificatiefase. De kwaliteit van de zelfevaluatie is overigens niet alleen bepalend voor een goedkeurende verklaring. Er zal altijd onderzoek worden gedaan naar het exameninstrumentarium en een verificatie op de instelling plaatsvinden.

Instrumentarium van examinering

Het onderzoek naar het instrumentarium van examinering heeft betrekking op alle instrumenten van alle examenvarianten van (deel)kwalificaties die opgenomen zijn in de steekproef. De examinering van de betreffende examenvariant moet gestart zijn na 1 augustus 2003 (of 1 augustus 2004 indien de kwalificatie op deze datum onder het toezicht van KCE is gesteld) en beschikbaar zijn op de uiterste inleverdatum van de documenten. Hiermee vervalt met ingang van 1 augustus 2006 het uitgangspunt dat examens daadwerkelijk afgenomen moeten zijn, ofwel het principe van ex-post beoordelen van het instrumentarium van examinering. Vanaf 1 augustus 2006 zal ook instrumentarium dat beschikbaar is ex-ante worden beoordeeld. Instrumenten van examinering ingekocht bij een door KCE erkende leverancier hoeven niet opnieuw te worden aangeleverd.

Zelfevaluatie en andere informatie

Tijdens de onderzoekfase wordt de zelfevaluatie en de andere informatie onderzocht en wordt – met behulp van de aangeleverde informatie, indien voldoende aantoonbaar en van goede kwaliteit - het rapport van bevindingen in concept opgesteld. Hiermee wordt de zelfevaluatie een belangrijk aangrijpingspunt voor de gehele KCE-audit[®]. Al hetgeen de instelling reeds op papier kan aantonen wordt niet meer integraal gemeten op locatie.

Auditprofielen

De onderzoekfase kan drie auditprofielen opleveren. Deze auditprofielen zeggen iets over de te verwachten omvang van de verificatie op basis van hetgeen reeds door de instelling is aangeleverd aan informatie. Aan deze omvang zijn aantallen uren (zie tabel 9) en daarmee samenhangende tarieven (zie hoofdstuk 3 van deel 1) gekoppeld. De auditprofielen kunnen differentiëren per exameneenheid.

Profiel A

De zelfevaluatie en eventuele andere aangeleverde documenten en informatie bieden voldoende, aantoonbare en overtuigende informatie over de kwaliteit van de examinering van alle actieve kwalificaties. De instrumenten van examinering uit de steekproef zijn van voldoende kwaliteit. Er vindt een korte verificatie op de instelling plaats.

Profiel B

De instrumenten van examinering van de kwalificaties uit de steekproef zijn van voldoende kwaliteit maar de zelfevaluatie en eventuele andere aangeleverde documenten en informatie bieden niet voldoende aantoonbare en overtuigende informatie. Op de instelling wordt tijdens de verificatie ontbrekende informatie verworven en vindt verificatie van de opgegeven informatie plaats.

Profiel C

Er wordt geconstateerd dat de examinering van de kwalificaties uit de steekproef van onvoldoende kwaliteit is en/ of de zelfevaluatie en eventuele andere documenten en informatie bieden onvoldoende aantoonbare informatie. Tijdens de verificatie wordt ontbrekende informatie verworven en vindt verificatie van eventuele opgegeven informatie plaats.

Overzicht uren onderzoek en verificatie per profiel, tarieven 2006-2007

Onderzoek & Verificatie (excl. Onderzoek naar instrumenten examinering)	Profiel A	Profiel B	Profiel C
Kleine instelling (< 8 kwalificaties). Gemiddeld aantal benodigde uren.	27	36	48
Kleine instelling (> 9 kwalificaties) met 1 exameneenheid. Gemiddeld aantal benodigde uren.	51	63	71
Grote instelling met meerdere exameneenheden	Profiel A	Profiel B	Profiel C
Per instelling Gemiddeld aantal uren	40	40	40
Per exameneenheid Gemiddeld aantal uren	43	55	71

Tabel 9

3.4 Verificatiefase

Tijdens de verificatiefase verifieert KCE of de examinering voldoet aan de standaarden. De omvang van de verificatie is afhankelijk van de bevindingen uit de onderzoekfase. Bij auditprofiel A vindt uitsluitend op een aantal punten verificatie plaats van hetgeen in de zelfevaluatie en andere informatie is gevonden. Bij profiel B wordt voor een deel gemeten en vindt voor een deel verificatie plaats. Bij auditprofiel C wordt grotendeels gemeten en vindt eventueel enige verificatie plaats.

3.5 Verklaringen en rapportage

Na afloop van de verificatiefase ontvangt de instelling een conceptrapportage en ontwerpverklaringen en krijgt de instelling de mogelijkheid om te reageren op feitelijke onjuistheden en worden de bevindingen toegelicht. Vervolgens worden de definitieve rapportage en verklaringen opgesteld.

3.6 Melding aan de minister

KCE zal nadat de definitieve rapporten en verklaringen zijn opgesteld binnen een werkweek een melding aan de minister doen indien sprake is van één of meer voorwaardelijke of afkeurende verklaringen. De minister beslist vervolgens over eventuele vervolgacties.

4. Auditproces voor de instelling

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt in grote lijnen beschreven wat de instelling kan verwachten als een KCE-audit[®] volgens de nieuwe werkwijze gaat plaatsvinden. Het is opgedeeld in de voorbereiding van de audit en de uitvoering en geeft de extra ondersteuning vanuit KCE aan.

4.2 Voorbereiding van de audit

Voorafgaand aan de KCE-audit[®] bevestigt KCE de afspraken rondom de uit te voeren audit met de instelling. De afspraken hebben onder meer betrekking op de digitaal aan te leveren documenten, het moment waarop de audit plaatsvindt, de te beoordelen kwalificaties en de kosten van de audit. Dit gebeurt mede op basis van de door instelling verstrekte gegevens tijdens de eerste en tweede inventarisatie.

Tijdens de eerste inventarisatie wordt instellingen gevraagd aan te geven welke kwalificaties binnen de instelling actief zijn of zullen zijn. Deze inventarisatie vindt jaarlijks in het voorjaar voorafgaand aan het nieuwe studiejaar plaats. Op basis van deze gegevens zal de gestratificeerde steekproef worden getrokken.

Nadat de planning van de KCE-audit[®] is bepaald, wordt de instelling uitgenodigd voor een voorlichtingsbijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst worden de instellingen geïnformeerd over de aan te leveren gegevens en de KCE-audit[®]. Tijdens de tweede inventarisatie, die een week of 10 vóór de KCE-audit[®] plaatsvindt, wordt van de instellingen gevraagd van de kwalificaties in de steekproef aan te geven welke examens op het moment van de audit beschikbaar zijn en welke examens in de beroepspraktijk worden afgenomen. Op basis van deze gegevens wordt een overeenkomst tussen KCE en de instelling opgesteld en door beide partijen getekend.

Daarna levert de instelling de in de overeenkomst vermelde documenten, waaronder de zelfevaluatie en de te onderzoeken instrumenten voor examinering aan. Een belangrijk document tijdens de onderzoekfase is de zelfevaluatie. De inhoud van de zelfevaluatie moet voldoen aan de eisen die de WEB eraan stelt (art. 1.3.6.); de wijze van beoordeling, de uitkomsten van de beoordeling, het voorgenomen beleid in het licht van de uitkomsten. Met dit document toont de instelling aan in hoeverre wordt voldaan aan de standaarden en waar eventueel nog tekortkomingen en/of verbeterpunten zijn.

Om onnodige controleslagen te voorkomen wordt de tweede inventarisatie kort voor de KCE-audit[®] uitgevoerd. Om de administratieve overlast voor de instelling tot een minimum te beperken vraagt KCE uitsluitend gegevens op die niet reeds door andere instanties zijn verzameld of kunnen worden verstrekt (bijvoorbeeld Cfi).

4.3 Uitvoering van de audit

Bij de uitvoering van de audit zijn auditoren betrokken in vier verschillende rollen. Eén auditor voert in de rol van onderzoeker de activiteiten van de onderzoekfase uit met betrekking tot de processen rond de examinering. Eén of meer auditoren in de rol van inhoudsdeskundige voeren de beoordeling van de instrumenten van examinering uit. Twee auditoren zijn belast met de verificatiefase, waarvan één auditor optreedt als leadauditor. Een auditor die niet direct betrokken is bij de audit, fungeert als tegenlezer van de rapportage.

Namens KCE onderhoudt de leadauditor het contact met de instelling. De leadauditor bespreekt na afronding van de onderzoekfase met de contactpersoon c.q. het College van Bestuur of de directie van een instelling de wijze waarop de verificatie zal plaatsvinden. Op basis van het auditprofiel zal nader bepaald worden hoe de verificatie er bij de instelling uit zal gaan zien. De leadauditor zal samen met een of meer collega-auditoren de verificatie op de instelling uitvoeren en geeft direct na afloop van de verificatie een eerste terugkoppeling.

De instelling ontvangt direct na afronding van de onderzoekfase de resultaten van het onderzoek naar de instrumenten van examinering zodat de instelling enige tijd kan besteden aan het bestuderen hiervan en het aangeven van eventuele feitelijke onjuistheden.

Na afloop van de verificatiefase ontvangt de instelling een conceptrapportage met ontwerpverklaringen. De instelling wordt in de gelegenheid gesteld (schriftelijk) te reageren op feitelijke onjuistheden. In een gesprek tussen de leadauditor en de instelling wordt het conceptrapport met de ontwerpverklaringen nader toegelicht. De audit wordt afgesloten met het verzenden van de definitieve rapportage met verklaringen. Indien gewenst kan de instelling een bijlage met de eigen visie laten toevoegen aan het rapport met de verklaringen.

4.4 Effecten op financiën en beheerslast instellingen

Zoals aangegeven is de proportionaliteit vormgegeven langs drie lijnen: toepassen van een steekproef op de te onderzoeken kwalificaties en deelkwalificaties, het toepassen van auditprofielen en de mogelijkheid van inkoop en uitbesteding. Het uiteindelijke effect per instelling kan zeer verschillend zijn en hangt af van de omvang, van de keuzes die worden gemaakt ten aanzien van inkoop en uitbesteding, van de kwaliteit van de examinering in het voorafgaande jaar en de kwaliteit van de zelfevaluatie. Een belangrijk aspect is de keuze die instellingen kunnen maken ten aanzien van de uiteindelijke massa waarvan de steekproef wordt getrokken: naast een aantal kwalificaties die in ieder geval worden onderzocht kan de instelling de keuze maken kwalificaties waarvan men weet dat deze niet voldoen aan de standaard integraal te laten onderzoeken, dus geen deel uit te laten maken van de steekproefmassa. Hiermee beperkt de instelling het risico dat op basis van één afkeurende verklaring binnen de steekproefmassa alle kwalificaties die niet zijn onderzocht een voorwaardelijke verklaring krijgen. Om een beeld te geven van wat de effecten kunnen zijn hieronder een voorbeeld van een grote instelling, een kleine instelling en een middelgrote instelling.

3 voorbeelden

Het eerste voorbeeld laat een zeer grote instelling zien. Deze instelling heeft in een vorig jaar afkeurende en voorwaardelijke verklaringen gekregen en heeft een twaalfstal kwalificaties met wettelijke beroepsvereisten. Daarnaast geeft de instelling aan 23 kwalificaties integraal onderzocht te willen hebben omdat men weet dat deze kwalificaties niet voldoen aan de standaarden. De instelling kiest er hier dus voor **niet** het risico te lopen dat deze kwalificaties terecht komen in de massa waaruit de steekproef wordt getrokken. Voor de steekproef resteren 171 kwalificaties. Hieruit wordt een steekproef getrokken conform de steekproef methode. In totaal worden dus 94 kwalificaties onderzocht, hetgeen 37% van het totaal is. Van deze 37% wordt vervolgens een steekproef op de deelkwalificaties getrokken. Hier is voor het gemak uitgegaan van een gemiddeld aantal deelkwalificaties van 7. Voor onderzoek resteren volgens de steekproef 165 te onderzoeken deelkwalificaties waar de ingekochte deelkwalificaties niet meer onderzocht hoeven te worden. Blijven er 130 deelkwalificaties over die worden onderzocht. In de tabel zijn de kosten weergegeven voor de productaudit en voor de verificatie conform de verschillende auditprofielen.

Het tweede voorbeeld betreft een kleine instelling met twee deelkwalificaties die alles inkoopt. Deze instelling is alleen kosten kwijt voor de verificatie, de kosten hangen af van het auditprofiel.

Voorbeeld 3 betreft een middelgrote instelling. De instelling heeft voorwaardelijke verklaringen gekregen en wil 9 kwalificaties onderzocht zien omdat deze niet aan de standaarden voldoen. Hierdoor kan de instelling het risico verkleinen. In totaal worden bij deze instelling 72% van de opleidingen onderzocht. Ook hier wordt de steekproef van de deelkwalificaties toegepast en worden de ingekochte examens niet opnieuw onderzocht. In de laatste regel zijn de totale kosten per profiel weergegeven.

Ter illustratie is bij alle drie de voorbeelden het bedrag opgenomen dat aan kosten gemaakt zou worden als de werkwijze en tarieven 2004-2005 gehandhaafd zouden blijven.

	aantal kwalificaties binnen de instelling	Minimum te onderzoeken kwalificaties	actieve kwalificaties binnen de exameneenheid	aantal te onderzoeken kwalificaties binnen de exameneenheid		
Grote instelling						
Aantal actieve kwalificaties.	253					
Afkeurende kwalificaties	3					
Voorwaardelijke kwalificaties	44					
Kwalificaties met beroepsvereisten.	12					
Integraal te beoordelen op verzoek van de instelling	23					
Totaal integraal te onderzoeken	82					
resteert te onderzoeken via steekproef	171					
Te onderzoeken volgens steekproef		12				
Exameneenheid 1			60	4		
Exameneenheid 2			11	2		
Exameneenheid 3			100	6		
Totaal te onderzoeken				94		
Onderzoek in % van totaal				37		
Kostenindicatie	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
Kosten instellingsniveau	1325	1325	1325			
Kosten exameneenheid	9750	12150	13800			
Totaal	11075	13475	15125			

	actieve deelkwalificaties	deelkwalificaties in steekproef	Ingekochte deel- kwalificaties	te beoordelen deel- kwalificaties		
Kosten productaudit						
uitgaande van 7 deelkwalificaties per kwalificatie	658	165	35	130		
kosten productaudit				39000		
Totale kostprijs KCE audit	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
	50075	52475	54125			
Totale kosten audit volgens werkwijze 2004-2005					182340	
<u>berekening kostprijs audit volgens werkwijze 2004-2005</u>						
Procesaudit			<u>Productaudit</u>			
Examenenheid 1	18600		actieve kwalificaties			253
Examenenheid 2	6600		Actieve deelkwalificaties			1771
Examenenheid 3	29700		steekproef 20%			354
Totaal kosten procesaudit	54900		Kostprijs productaudit			127440

	aantal kwalificaties binnen de instelling	Minimum te onderzoeken kwalificaties	actieve kwalificaties binnen de examenenheid	aantal te onderzoeken kwalificaties binnen de examenenheid		
Kleine instelling						
Aantal actieve kwalificaties.	2					
Afkeurende kwalificaties	0					
Voorwaardelijke kwalificaties	0					
Kwalificaties met beroepsvereisten.	0					
Integraal te beoordelen op verzoek van de instelling	0					
Totaal integraal te onderzoeken	0					
resteert te onderzoeken via steekproef	2					
Te onderzoeken volgens steekproef		2				
Examenenheid 1			2	2		
Totaal te onderzoeken				2		

Onderzoek in % van totaal				100		
Kostenindicatie	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
Kosten instellingsniveau	2000	2300	3000			
Kosten productaudit	actieve deel- kwalificaties	deelkwalificaties in steekproef	Ingekochte deel- kwalificaties	te beoordelen deel- kwalificaties		
uitgaande van 7 deelkwal	14	8	8	0		
per kwal/						
kosten productaudit				0		
Totale kostprijs	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
	2000	2300	3000			
Totale kosten audit volgens werkwijze 2004-2005					2400	
<u>berekening kostprijs audit volgens werkwijze 2004-2005</u>						
Procesaudit			Productaudit			
Examen eenheid 1	2400		actieve kwalificaties			2
Totaal kosten procesaudit	2400		Actieve deelkwalificaties			14
			steekproef 20%			0
			Kostprijs productaudit			0

	aantal kwalificaties binnen de instelling	Minimum te onderzoeken kwalificaties	actieve kwalificaties binnen de exameneenheid	aantal te onderzoeken kwalificaties binnen de exameneenheid		
Middelgrote instelling						
Aantal actieve kwalificaties.	43					
Afkeurende kwalificaties	2					
Voorwaardelijke kwalificaties	12					
Kwalificaties met beroepsvereisten.	0					
Integraal te beoordelen op verzoek van de instelling	9					
Totaal integraal te onderzoeken	23					
resteert te onderzoeken via steekproef	20					
Te onderzoeken volgens steekproef		8				

Exameneenheid 1			2	2		
Exameneenheid 2			6	6		
Totaal te onderzoeken				31		
Onderzoek in % van totaal				72		
Kostenindicatie	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
Kosten op instellingsniveau	1325	1325	1325			
Kosten op niveau exameneenheid	6500	8100	9200			
Totale kosten procesaudit	7825	9425	10525			
Kosten productaudit	actieve deelkwalificaties	deelkwalificaties in steekproef	Ingekochte deelkwalificaties	te beoordelen deelkwalificaties		
uitgaande van 7 deelkwalificaties per kwalificatie	217	124	28	96		
kosten productaudit				28800		
Totale kostprijs KCE audit	Profiel A	Profiel B	Profiel C			
	36625	38225	39325			
Totale kosten audit volgens werkwijze 2004-2005					43200	
<u>berekening kostprijs audit volgens werkwijze 2004-2005</u>						
Procesaudit			Productaudit			
Exameneenheid 1	6600		actieve kwalificaties			43
Exameneenheid 2	15000		Actieve deelkwalificaties			301
Totaal kosten procesaudit	21600		steekproef 20%			60
			Kostprijs productaudit			21600

5. Methodologische verantwoording

5.1 Inleiding

Om het noodzakelijkheidbeginsel en het proportioneel toezicht in de praktijk te kunnen brengen moet omwille van de deugdelijkheid, methodologisch bepaald worden met welke omvang KCE minimaal onderzoek moet doen binnen een instelling. In dit hoofdstuk wordt toegelicht en onderbouwd hoe KCE bij het onderzoek van de processen rondom examinering en de instrumenten van examinering uitspraken doet over de kwaliteit van examinering. In de volgende paragrafen wordt het object van onderzoek toegelicht en vervolgens wordt beschreven en onderbouwd hoe KCE komt tot een betrouwbare steekproef. In de laatste paragraaf wordt uiteengezet hoe KCE ervoor zorgt dat de interauditorenbetrouwbaarheid wordt gemaximaliseerd.

5.2 Object van onderzoek

Het object van onderzoek voor KCE is de examinering van de opleiding (BOL of BBL). De uitvoering van de examinering van een kwalificatie binnen een instelling vindt op meerdere niveaus plaats. Colleges van Bestuur stellen bijvoorbeeld examenregelingen vast en benoemen examencommissies, de examenprogramma's worden vastgesteld door exameneenheden (sectoren of afdelingen) en de constructie van examenproducten c.q. exameninstrumenten voor varianten van deelkwalificaties vindt veelal op teamniveau plaats. Handelingen van het College van Bestuur vinden niet voor iedere kwalificatie opnieuw plaats en hoeven door KCE dan ook niet voor iedere kwalificatie opnieuw te worden vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de handelingen die plaatsvinden op het niveau van de exameneenheid. Daar waar de bewijslast op een hoger aggregatieniveau te vinden is dan op het niveau van de opleiding hoeft dit niet per kwalificatie aangetoond te worden. De bevinding wordt dan van toepassing verklaard op alle onder dat niveau ressorterende opleidingen. Bewijslast kan ook op een lager niveau dan de opleiding worden gevonden; dit geldt met name voor de examens zelf: per examenvariant van een deelkwalificatie kan de kwaliteit verschillen en worden vastgesteld. Bij de nieuwe standaarden hanteert KCE daarom de volgende niveaus:

- Instelling
- Exameneenheid
- Examenvarianten van (deel-)kwalificaties

Bij iedere standaard (zie deel 2, paragraaf 2.2) is aangegeven op welk niveau de standaard zich richt.

5.3 Empirische onderbouwing

In 2004-2005 heeft KCE een groot deel van de kwalificaties onderzocht. Bij instellingen met meer dan 50 kwalificaties is 60% onderzocht; bij instellingen met minder dan 50 kwalificaties is 100% onderzocht. De kwaliteit van de instrumenten van examinering van een kwalificatie is onderzocht op basis van een steekproef van ruim 20% van de deelkwalificaties. In het kader van proportionaliteit en het noodzakelijkheidbeginsel is aan prof. dr. D. Sikkel gevraagd te onderzoeken wat een methodologische verantwoorde werkwijze is om een valide en betrouwbaar oordeel te kunnen geven. De onderzoeksvraag daarbij was: "is het mogelijk om zonder verlies van kwaliteit het aantal te beoordelen kwalificaties (en daarmee de belasting) per instelling terug te brengen?". Daartoe heeft hij statistisch onderzoek gedaan op de auditgegevens van 7590 kwalificaties, die zijn uitgevoerd in het proefjaar en het eerste auditjaar. Op basis van de uitkomsten van de analyses heeft hij een advies opgesteld over een verantwoorde steekproef. In zijn analyses is hij allereerst uitgegaan van de kleinste onderzoekseenheid, de deelkwalificatie en vervolgens heeft hij een analyse uitgevoerd op het niveau van de kwalificatie. Voor de lijn van het betoog wordt deze volgorde onderstaand aangehouden.

5.4 Steekproefbepaling deelkwalificaties

Een kwalificatie in de eindtermgerichte kwalificatiestructuur bestaat uit meerdere deelkwalificaties. De analyses, gebaseerd op de formule van Bayes (zie bijlage 1), wijzen uit dat een negatief oordeel op één deelkwalificatie een voorspellende waarde heeft voor het oordeel over de andere deelkwalificaties behorende bij de kwalificaties. Als voorbeeld zijn in tabel 10 de scores weergegeven van indicator 4.1.4 uit domein 4³ ('de relatie vragen en eindtermen is correct'). Van 30.9% van de kwalificaties geldt dat alle deelkwalificaties negatief zijn beoordeeld op deze indicator. Voor 36.2% van de kwalificaties geldt dat alle deelkwalificaties op deze indicator positief zijn beoordeeld. Voor in totaal 66.2% geldt dat alle deelkwalificaties van een kwalificatie óf positief óf negatief zijn beoordeeld. Hieruit blijkt dat op basis van een beperkt aantal deelkwalificaties al goed te zien is wat de performance op een kwalificatie is; in veel gevallen is er immers sprake van alles of niets. Deze voorspellende waarde leidt tot de gedachte dat het niet noodzakelijk is alle deelkwalificaties te onderzoeken: meer onderzoek leidt niet tot andere informatie, en zeker geldt dat wanneer een aantal deelkwalificaties positief is beoordeeld de kans dat men vervolgens nog op een negatief te beoordelen deelkwalificatie stuit gering is.

Percentage positieve oordelen over deelkwalificaties voor indicator 4.1.4		
% positieve deelkwalificaties.	aantal kwalificaties	%
0.00	196	30.9
3.13	1	0.2
20.00	3	0.5
25.00	10	1.6
30.77	1	0.2
33.33	26	4.1
40.00	5	0.8
50.00	96	15.1
57.14	1	0.2
60.00	5	0.8
66.67	46	7.2
75.00	9	1.4
80.00	4	0.6
83.33	2	0.3
100.0	230	36.2
totaal	635	100.0

Tabel 10

³ De analyses zijn gebaseerd op de standaarden en indicatoren 2004. Domein 4 heeft betrekking op de instrumenten van examinering; domein 1, 2, 3 en 5 op de inrichting en de processen van examinering.

Verder blijkt uit de analyses dat een verantwoorde selectie op het niveau van de deelkwalificatie niet goed mogelijk is als een kwalificatie uit relatief weinig deelkwalificaties bestaat. Indien KCE de kwaliteit van de exameninstrumenten van alle deelkwalificaties wil voorspellen, dan hangt het van het aantal deelkwalificaties binnen een kwalificatie af hoeveel deelkwalificaties onderzocht moeten worden. Deze analyse op de indicatoren in domein 4 is in tabel 11 opgenomen.

Indicator	Totaal aantal aanwezige deelkwalificaties per kwalificatie								
	2	3	4	5	6	8	10	20	30
4.1.1 -100% eindtermen beschreven in overzicht	2	3	3	3	4	4	4	5	6
4.1.2 -75 % eindtermen uitgewerkt in examentoetsen	2	3	3	3	4	4	4	5	5
4.1.3 -inhoud komt overeen in verdeling in overzicht	2	2	2	3	3	3	3	4	4
4.1.4 –relatie vragen en eindtermen is correct	2	2	2	3	3	3	3	4	4
4.2.1 –toetsvorm past bij beheersingsniveau	2	3	3	3	4	4	4	6	6
4.3.1 –kwaliteit waarborgt eenduidige en correcte afname	2	2	2	3	3	3	3	4	4
4.3.2 –kwaliteit waarborgt eenduidige en correcte beoordeling	2	2	2	3	3	3	3	4	4
4.3.3 –informatie waarborgt eenduidige en correcte afname	2	3	2	3	3	3	3	4	4
4.3.4 –informatie waarborgt eenduidige en correcte beoordeling	2	2	3	3	3	3	3	4	4
gemiddeld	2.0	2.5	2.5	3.0	3.4	3.4	3.4	4.6	4.7

Tabel 11

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de aanbevolen steekproefomvang geen vaste percentage heeft, maar afhankelijk is van het aantal deelkwalificaties waaruit een kwalificatie bestaat. Naarmate het aantal aanwezige deelkwalificaties hoger is, is het percentage te onderzoeken deelkwalificaties lager.

Op basis van deze onderzoeksgegevens worden van de geselecteerde kwalificaties bij de opleidingen gebaseerd op de eindtermengerichte kwalificatiestructuur door middel van een at random steekproef een deel van de deelkwalificaties en de daarbij behorende exameninstrumenten onderzocht, zoals is weergegeven in tabel 12 op de volgende pagina.

Aantal te onderzoeken deelkwalificaties per kwalificatie:	
Totaal aantal aanwezige deelkwalificaties per kwalificatie	Aantal te onderzoeken deelkwalificaties
2	2
3	3
4	3
5	3
6	4
8	4
10	4
20	5
30	5

Tabel 12

Er zal, zoals wordt geadviseerd door de heer prof. dr. D. Sikkel, een negatief oordeel over de betreffende kwalificatie worden uitgesproken als één van de deelkwalificaties uit de steekproef negatief is beoordeeld. De beoordeling zal worden gebaseerd op een kwalitatieve beoordeling aan de hand van ijkpunten (zie voor nadere toelichting hoofdstuk 2 paragraaf 2.3 van dit deel). Voor betreffende kwalificatie zal een voorwaardelijke verklaring worden gegeven in afwachting van verbetering. Uiteraard bestaat naar aanleiding van de verificatie alsnog de mogelijkheid dat de kwalificatie een afkeurende verklaring krijgt.

De competentiegerichte kwalificatiestructuur kent over het algemeen geen certificeerbare eenheden. Daar waar dit het geval is, zullen **alle** instrumenten van examinering behorende bij de kwalificatie worden onderzocht. De verwachting is overigens dat het aantal exameninstrumenten per kwalificatie minder zal zijn dan binnen de eindtermgerichte kwalificatiestructuur. Mocht binnen een competentiegerichte kwalificatiestructuur een kwalificatiedossier wel beschikken over certificeerbare eenheden, dan past KCE dezelfde steekproef toe als bij de eindtermgerichte kwalificatiestructuur.

5.5 Steekproefbepaling kwalificaties

Op een hoger niveau, namelijk de kwalificaties per instelling, kan op basis van de analyses dezelfde redenering worden gevolgd. In tabel 13 is aangegeven hoe hoog het aantal onderzochte kwalificaties dient te zijn om bij een oordeel over de kwaliteit van de examinering te kunnen voorspellen dat dit ook geldt voor de andere kwalificaties binnen de instelling.

	Aantal aanwezige kwalificaties									
	2	3	4	5	6	8	10	20	30	100
1.1.1 Examen ingericht door bevoegd gezag	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.1.2 Examencommissie benoemd door bevoegd gezag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.1.3 Betrokkenen op de hoogte van verantwoordelijkheden	1	2	2	3	3	4	4	6	6	8
1.1.4 Betrokkenen werken in overeenstemming met processen	2	2	3	3	3	4	4	5	5	6
1.2 Bevoegd gezag betreft beroepenveld	2	3	3	4	5	5	6	8	9	10

	Aantal aanwezige kwalificaties									
	2	3	4	5	6	8	10	20	30	100
1.3.1 Bevoegd gezag heeft tijdig examenregeling vastgesteld	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.3.2 Examenregeling voldoet aan WEB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.4.1 Informatie inhoud en inrichting examens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.4.2 Informatie tijdig verstrekt aan deelnemers	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.5.1 Bevoegdheden commissie van beroep geregeld	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.5.2 Bevoegd gezag waarborgt beroepsprocedure	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.5.3 Medewerkers werken volgens beroepsprocedure	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.6.2 Regelmatige evaluatie sectorspecifieke standaarden	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1.6.3 Regelmatige evaluatie toepassing beroepsvereisten	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.1 Bevoegd gezag waarborgt deskundigheid	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3
2.2.1 Uitbesteding examen of inkoop volgens contract	1	2	2	2	3	3	3	4	4	5
2.2.2 Regelmatige controle of prestatie is geleverd	2	3	4	4	5	5	5	8	10	12
3.1.1 Werken volgens proces van toetsconstructie	2	2	3	3	3	3	3	4	4	5
3.1.2 Gebruik maken van instrumenten voor toetsconstructie	2	2	3	3	4	4	5	7	7	9
3.1.3 Dekkings- en moeilijkheidsgraad regelmatig geëvalueerd	2	2	3	3	4	4	4	6	6	7
3.2.1 Scheiding in persoon tussen constructie en vaststelling	2	2	2	2	2	3	3	4	4	5
3.2.2 Bij vaststelling toetstechnische eisen opgenomen	2	2	3	3	3	4	4	5	5	7
3.2.3 Toetsvaststellingscommissie werkt volgens proces	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3
3.2.4 Toetstechnische kwaliteit regelmatig geëvalueerd	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
3.3.1 Werken volgens proces afnemen examen	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
3.3.2 Afnemen examens regelmatig geëvalueerd	2	2	2	2	2	3	3	3	4	4
3.4.1 Werken volgens proces beoordeling	2	2	2	3	3	3	4	4	5	5
3.4.2 Beoordeling examens regelmatig geëvalueerd	2	2	3	3	3	4	4	6	7	8
3.5.1 Analyse examenresultaten volgens proces	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4
3.5.2 Verwerken en publiceren examenres. volgens proces	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3.6.1 Werken volgens proces uitreiking en registratie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3.6.2 Werken volgens proces vrijstellingen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
3.6.3 Regelmatige controle uitreiking volgens OER	2	2	3	3	3	3	4	5	5	6

	Aantal aanwezige kwalificaties									
	2	3	4	5	6	8	10	20	30	100
3.6.4 Resultaten gebruikt voor verbetering uitreiking	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3
5.1 Regelmatig tevredenheidsonderzoek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5.2.1 Jaarlijks zelfevaluatie	2	2	3	3	3	4	4	5	5	5
5.2.2 Betrokkenheid beroepenveld deel zelfevaluatie	2	2	3	4	4	5	6	9	10	12

Tabel 13

Uit de tabel blijkt dat het bij de meeste indicatoren om zeer kleine aantallen gaat. Wanneer bij indicator 1.1.1 (organisatie van examinering) één kwalificatie voldoet, geldt dit met 90% zekerheid voor alle kwalificaties binnen de instelling. Bij indicator 1.1.2 (examencommissie benoemd door bevoegd gezag) geldt dat, zonder dit te onderzoeken, met 90% zekerheid kan worden voorspeld dat wordt voldaan aan deze indicator. Voor andere indicatoren is dit minder vanzelfsprekend. Indicator 1.2 (bevoegd gezag betreft beroepenveld) laat zien dat de uitkomst van de ene kwalificatie niet zoveel zegt over de andere kwalificaties.

Uit de analyse zoals weergegeven in tabel 4, blijkt dat een selectie van de te onderzoeken kwalificaties heel goed mogelijk is en afhankelijk moet zijn van het aantal kwalificaties dat een instelling actief aanbiedt. Voor een betrouwbaar oordeel over de examinering moeten instellingen met 2 of 3 kwalificaties integraal worden onderzocht. Voor een instelling met 100 of meer kwalificaties is het onderzoeken van 12 kwalificaties voldoende.

In de tabel 14 is aangegeven hoeveel kwalificaties minimaal onderzocht moeten worden om te kunnen voorspellen dat alle kwalificaties van de instelling voldoen aan de standaarden.

Aantal te onderzoeken kwalificaties bij de instelling	
Aantal actieve kwalificaties binnen een instelling	Minimum aantal te onderzoeken kwalificaties
2	2
3	3
4	3
5	4
6	5
8	6
10	6
20	8
30	9
50	10
70	11
100 en meer	12

Tabel 14

Noot: het aantal minimum te onderzoeken kwalificaties vormt een absolute ondergrens.

5.6 Gestratificeerde steekproef

KCE onderzoekt binnen een instelling in ieder geval alle kwalificaties die in het voorgaande jaar een afkeurende of voorwaardelijke verklaring hebben gekregen, kwalificaties waarvan de instelling aangeeft dat men deze graag in het betreffende jaar in het onderzoek betrokken wil hebben en kwalificaties waar sprake is van wettelijke beroepsvereisten.

In het geval er sprake is van kwalificaties met wettelijke beroepsvereisten wordt er een reguliere steekproef getrokken op het niveau van de deelskwalificaties. De gestoken deelskwalificaties worden vervolgens aangevuld met eventuele niet-gestoken deelskwalificaties met wettelijke beroepsvereisten.

Van de resterende actieve kwalificaties wordt een steekproef getrokken op de hieronder beschreven wijze.

In de praktijk is een instelling onderverdeeld in organieke eenheden, door KCE exameneenheden genoemd. KCE gaat uit van de indeling in exameneenheden die de instelling zelf hanteert. Bij een at random selectie op instellingsniveau kan dit betekenen dat er een onevenwichtige verdeling over de exameneenheden uitkomt.

Op advies van de heer prof. dr. D. Sikkel wordt daarom gekozen voor een gestratificeerde steekproeftrekking zoals hieronder beschreven:

- op het niveau van de instelling wordt de omvang van de populatie (totaal aantal kwalificaties) bepaald volgens tabel 14;
- de populatie (totaal van de kwalificaties) wordt opgedeeld naar de exameneenheid waartoe ze behoren;
- per exameneenheid wordt het aantal kwalificaties proportioneel getrokken met een minimum van twee⁴;
- de kwalificaties worden vervolgens per exameneenheid at random getrokken volgens het vooraf vastgestelde aantal.

Deze procedure heeft een betrouwbaarheid die minimaal gelijk is aan de betrouwbaarheid van volledig random getrokken kwalificaties (zie ook paragraaf 2.3 in het rapport van prof.dr. Sikkel).

Een voorbeeld van deze werkwijze:

Instelling X			
Aantal actieve kwalificaties binnen de instelling	Minimum aantal te onderzoeken kwalificaties	Aantal actieve kwalificaties binnen de exameneenheid	Aantal te onderzoeken kwalificaties per exameneenheid
96	12	Exameneenheid 1/24	3
		Exameneenheid 2/12	2 (1,5)
		Exameneenheid 3/48	6
		Exameneenheid 4/12	2 (1,5)
		Totaal	96
			13

Tabel 15

In het voorbeeld van tabel 15 worden conform het steekproefadvies 12 kwalificaties van het totaal van 96 kwalificaties getrokken. Dit komt neer op een ratio van 1 op 8. Van de exameneenheid die 24 kwalificaties omvat worden er dus 3 getrokken; bij 12 kwalificaties worden er 2 getrokken. In dit voorbeeld is zowel het aantal te onderzoeken kwalificaties bij exameneenheid 2 als bij exameneenheid 4 naar boven afgerond (anderhalf wordt twee). Als gevolg van deze afronding is het totaal aantal te onderzoeken kwalificaties uiteindelijk iets hoger dan de ratio van 1 op 8.

⁴ Bij exameneenheden of instellingen die slechts één opleiding verzorgen, wordt uiteraard één opleiding onderzocht.

Daarnaast geldt voor de gestratificeerde steekproeftrekking: Als binnen een exameneenheid zowel volgens de eindtermengerichte als de competentiegerichte kwalificatiestructuur wordt gewerkt wordt op dat niveau nogmaals gestratificeerd. Het doel hiervan is een gerichte impuls te geven aan de ontwikkeling van een goede kwaliteit competentiegerichte examinering. Concreet betekent dit dat relatief meer opleidingen gebaseerd op de competentiegerichte kwalificatiestructuur worden onderzocht dan opleidingen gebaseerd op de eindtermengerichte kwalificatiestructuur. De verwachting is dat in 2006-2007 50% van de beroepsopleidingen onder de nieuwe structuur ressorteren. KCE kiest bij iedere exameneenheid indien mogelijk voor de verhouding 70% opleidingen die vallen onder de nieuwe structuur en 30% opleidingen die vallen onder de oude structuur. Ter verduidelijking: steeds wordt de volledige examinering van de totale opleiding bekeken als object van onderzoek.

Bij een beoordeling op de standaarden zullen de conclusies van toepassing worden verklaard op alle andere opleidingen van de betreffende instelling. Bij een negatieve beoordeling op de standaarden zullen de conclusies van toepassing worden verklaard op alle andere opleidingen van de betreffende instelling. Concreet betekent dit dat een voorwaardelijke verklaring wordt afgegeven voor alle niet-onderzochte opleidingen.

In de vervolgjaren zal de gestratificeerde, at random steekproef op dezelfde wijze plaatsvinden. Dit om te voorkomen dat instellingen kunnen voorspellen welke kwalificaties wel en welk niet in het onderzoek zullen worden betrokken.

5.7 Steekproefbepaling bij leveranciers

Bij leveranciers gaat KCE uit van twee niveaus. Leveranciers kunnen examenproducten voor een deelkwalificatie verzorgen of in de competentiegerichte kwalificatiestructuur instrumenten voor examinering voor kwalificaties. In de steekproefbepaling wordt rekening gehouden met het niveau waarop de leverancier opereert.

Ook bij de productbeoordeling van de leveranciers kan KCE door een steekproef te nemen de te onderzoeken deelkwalificaties of kwalificaties selecteren. Het principe dat bij relatief weinig deelkwalificaties of kwalificaties meer onderzocht moet worden dan wanneer sprake is van een hoger aantal deelkwalificaties, wordt doorgetrokken:

aantal aanwezige unieke (deel)kwalificaties	Percentage te onderzoeken deelkwalificaties
1 tot 5	80%
6 tot 25	60%
26 tot 50	40%
51 of meer	20%

Tabel 16

De (deel)kwalificaties zullen bij leveranciers at random worden gekozen.

Het uitvoeringsproces van de ingekochte examenproducten en - diensten is de verantwoordelijkheid van de instelling en zal tijdens de verificatie op de instelling worden onderzocht.

5.8 Toepassing steekproefmethodiek

In verband met vereiste aantallen te onderzoeken kwalificaties en deelkwalificaties.

De te nemen steekproef van kwalificaties en deelkwalificaties bevat het minimum aantal kwalificaties respectievelijk deelkwalificaties dat onderzocht moet worden wil KCE een betrouwbaar oordeel kunnen geven over de kwaliteit van de examinering. Dit betekent concreet dat, indien door welke omstandigheden dan ook de vereiste minimale aantallen kwalificaties en deelkwalificaties niet gerealiseerd kunnen worden, KCE kan besluiten kwalificaties en/of deelkwalificaties 'bij te steken'. KCE kan besluiten bij te steken op ieder moment tussen de start van de eerste inventarisatie van de gegevens tot het moment van de publicatie van het definitieve rapport op de website. Op deze wijze kan KCE garanderen dat de vereiste aantallen kwalificaties en/of deelkwalificaties daadwerkelijk bekeken worden.

5.9 Interauditorenbetrouwbaarheid

KCE heeft een aantal instrumenten en werkwijzen die tot doel hebben de objectiviteit van de auditoren te maximaliseren. Deze instrumenten en werkwijzen zijn erop gericht de auditoren op een zoveel mogelijk gelijke en inzichtelijke wijze tot hun waardering en oordeel te laten komen.

Een aantal van deze instrumenten en werkwijzen worden vooraf ingezet en scheppen de voorwaarden voor een valide en betrouwbare beoordeling. Ten eerste zijn de standaarden uitgewerkt in ijkpunten. Deze ijkpunten bepalen de kijkrichting van de auditoren; ze geven aan waar het bij de betreffende standaard om gaat. Voor ieder ijkpunt zijn aantoonbaar gedrag en waarneembare uitkomsten omschreven gekoppeld aan een waardering. Voor de auditoren worden regelmatig trainingen georganiseerd in auditvaardigheden met daarin onder andere aandacht voor gesprekstechnieken en beoordelaareffecten. Naast trainingen worden intervisiebijeenkomsten georganiseerd waar auditoren aan de hand van casuïstiek 'jurisprudentie' ontwikkelen, die vanaf 2005-2006 structureel wordt vastgelegd in een kennismanagementsysteem.

De inzet van de auditoren is zodanig dat auditoren in wisselende duo's de onderzoek- en verificatiefase uitvoeren. De auditor die de onderzoekfase uitvoert, onderbouwt zijn/haar bevindingen en verantwoordt zich hierover aan de auditor die de verificatie uitvoert. Andersom bespreekt de auditor die de verificatie uitvoert zijn/haar bevindingen met de auditor van de onderzoekfase. Hiermee wordt ondervangen dat vaste koppels qua beoordeling teveel van anderen gaan verschillen. De wisselende duo's zorgen er tevens voor dat er een doorlopende inhoudelijke uitwisseling en afstemming tussen de auditoren plaatsvindt en mede daardoor worden oneigenlijke beoordelaareffecten tot het minimum beperkt. De auditoren leggen in feite voortdurend intercollegiaal verantwoording aan elkaar af; een pragmatische invulling van triangulatie die procedureel vastligt in de werkprocessen van KCE. De auditor die belast is met de directe contacten met de instelling, het relatiebeheer, zal niet het uiteindelijke oordeel vaststellen. Het gevaar bestaat dan immers dat de auditor subjectieve elementen mee laat wegen; een ongewenst beoordelaareffect. De conceptrapportages worden 'tegengelezen' door een collega-auditor die niet bij de audit betrokken is.

Achteraf maakt KCE gebruik van diverse analyses om na te gaan of er significante afwijkingen zijn in de oordelen van de auditoren. Van iedere auditor worden percentages van de aard van beoordelingen inzichtelijk gemaakt in de vorm van percentages goedkeurende, voorwaardelijke en afkeurende verklaringen. Hierdoor wordt duidelijk of er opvallende afwijkingen zijn. In dat geval is dit onderwerp van gesprek met de betreffende auditor.

Voor het beoordelen van de instrumenten van examinering maakt KCE gebruik van inhoudsdeskundige auditoren. Deze auditoren worden voordat ze exameninstrumenten beoordelen, getraind door KCE.

Om de homogeniteit te verhogen worden terugkombijeenkomsten georganiseerd waarbij aan de hand van cases gewerkt wordt aan een eenduidig referentiekader. De auditoren kunnen daarnaast via een website ervaringen, vragen en opmerkingen met elkaar uitwisselen. Auditoren krijgen individuele feedback op één of meerdere uitgevoerde beoordelingen. Om afwijkingen inzichtelijk te krijgen wordt- random- 20% van de instrumenten van examinering herbeoordeeld door een andere auditor. De resultaten van de herbeoordelingen worden geanalyseerd en besproken tijdens terugkombijeenkomsten voor auditoren en zijn onderwerp van gesprek tijdens evaluatiegesprekken.

Op diverse manieren wordt geanticipeerd op de competentiegerichte kwalificatiestructuur. KCE heeft een database aangelegd van de kerntaken, beroepscompetenties en uitstroomprofielen van competentiegerichte kwalificatiestructuren. Reden hiervoor is dat deze database elders niet (nog) bestaat en KCE zodoende beschikt over actuele en voor iedere auditor toegankelijke informatie. In 2004-2005 is ervaring opgedaan met het beoordelen van competentiegerichte exameninstrumenten. In najaar 2005 worden alle productauditoren geschoold in het beoordelen van competentiegerichte exameninstrumenten. Daartoe is inmiddels een cursus én een handleiding ontwikkeld.

Deel 3: Implementatieplan

1.1 Inleiding

In dit laatste deel is het implementatieplan opgenomen. De wijze waarop de voorstellen worden getoetst en eventueel bijgesteld is opgenomen in paragraaf 1.2. In paragraaf 1.3 is uiteengezet wat dit betekent voor de uit te voeren audits in studiejaar 2005-2006. In het tweede hoofdstuk is kort het communicatieplan weergegeven.

1.2 Toetsen, evalueren en bijstellen

De nieuwe standaarden, normering en tarieven worden integraal ingevoerd per 1 augustus 2006. Alvorens invoering plaatsvindt zal KCE de deugdelijkheid en uitvoerbaarheid toetsen door al in 2005-2006 voor een deel van de opleidingen hiermee te gaan werken (zie volgende paragraaf). De deugdelijkheid en uitvoerbaarheid zal geëvalueerd worden waarna, indien noodzakelijk, bijstelling plaats zal vinden vóórdat één en ander definitief door de staatssecretaris wordt vastgesteld.

KCE zal in het voorjaar 2006 een evaluatie laten uitvoeren. In de evaluatie zullen de volgende punten expliciet aan de orde komen:

1. Zijn de nieuwe standaarden goed bruikbaar voor het vaststellen van de kwaliteit van de examens en de examinering van zowel de eindtermgerichte opleidingen als de examinering van de opleidingen gebaseerd op de kwalificatiedossiers?
2. Geven de geformuleerde ijkpunten voldoende houvast aan de auditoren van KCE?
3. Geven de geformuleerde ijkpunten enerzijds voldoende zekerheid aan instellingen die hier behoefte aan hebben en anderzijds voldoende ruimte aan instellingen die op een andere wijze kunnen aantonen dat voldaan wordt aan de standaarden?
4. Werkt de kwalitatieve toepassing van de normering en kan er op het juiste niveau jurisprudentie worden verzameld?
5. Is de 100% norm voor het voldoen aan de standaarden haalbaar of is het wenselijk nog enige jaren met een tussenliggende norm te werken?
6. Geven de kwalificatiedossiers voldoende informatie aan KCE om de kwaliteit van de examens te kunnen vaststellen?
7. Werkt de steekproefmethode zoals verwacht?
8. Wat zijn de concrete gevolgen van de nieuwe standaarden voor de bedrijven c.q. het bedrijfsleven voor wat betreft de kwaliteit van de beoordelaars in de beroepspraktijk?
9. Zijn de auditprofielen goed gekozen en passen de tarieven hier goed bij?

Een klein team van methodologen zal de toepassing van de steekproefmethode evalueren, meer in het bijzonder de vraag beantwoorden welk percentage zekerheid is behaald. Post-hoc wordt ook een analyse van de betrouwbaarheid van het oordeel van de productauditoren gemaakt. De evaluatie van de tarieven zal worden uitgevoerd door een accountant. Hen zal gevraagd worden een en ander te toetsen op deugdelijkheid en uitvoerbaarheid voor zowel KCE als de instellingen, respectievelijk te toetsen op financiële haalbaarheid.

De evaluatie zal uiterlijk 1 mei 2006 beschikbaar moeten zijn zodat eventuele bijstelling tijdig kan plaatsvinden. Na bijstelling zal een stakeholdersbijeenkomst in mei worden georganiseerd. Daarna zal over de voorstellen voor bijstelling advies worden gevraagd aan de SEP's, waarna het bestuur van KCE in juli goedkeuring zal geven. KCE zal ervoor zorgdragen dat de verzending van de eventueel bijgestelde standaarden uiterlijk 7 juli plaatsvindt zodat de staatssecretaris tijdig, voor 1 augustus 2006, de bijgestelde voorstellen kan vaststellen en publiceren. Direct na vaststelling door de staatssecretaris zal KCE de brochure 2006-2007 uitbrengen.

1.3 De werkzaamheden en voorgenomen werkwijze van KCE in studiejaar 2005-2006

Uit het eerste auditjaar van KCE (2004-2005) is gebleken dat er nog heel wat verbeterd moet worden aan de examinering in het mbo. Hoewel niet alles is onderzocht, zien instellingen voldoende aanleiding om de verbetering van alle andere examens ook ter hand te nemen. In 2005-2006 zal dan ook een grote verbeterslag gemaakt worden door de instellingen. Verbeterslagen zullen vooral uitgevoerd worden bij de examens van de eindtermgerichte opleidingen. Bij de experimentele opleidingen ligt dit anders: bij deze opleidingen moeten de meeste examens nog ontwikkeld worden. Complete examens zullen veelal nog niet onderzocht kunnen worden omdat ze nog niet beschikbaar zijn. KCE zal in het kader van zijn stimulerende taak onderzoeken hoe het met de ontwikkeling van deze examens staat en hierover rapporteren zodat instellingen weten of ze "op de goede weg" zijn.

In het businessplan van KCE, opgesteld in 2002, is aangegeven dat KCE in 2005-2006 voor het eerst toekomt aan het uitvoeren van een onderzoek naar de kwaliteit van de examinering van alle opleidingen. Als gevolg van de invoering van het experimenteerartikel in de WEB gaat het om meer opleidingen dan oorspronkelijk begroot was. De exacte aantallen zijn nog niet bekend omdat nog niet zeker is dat alle experimentele opleidingen ook daadwerkelijk uitgevoerd gaan worden. Ook is niet bekend of het uitvoeren van experimentele opleidingen invloed heeft op het aantal eindtermgerichte opleidingen. Om toch een globaal beeld te kunnen geven, zijn in het staatje hieronder de afgeronde aantallen in categorieën te onderzoeken opleidingen weergegeven.

Categorieën te onderzoeken	Aantal (om en nabij)
Experimentele opleidingen	3000
Opleidingen met een voorwaardelijke of afkeurende verklaring 2004-2005	2100
Opleidingen met een goedkeurende verklaring 2004-2005	2300
Nog niet eerder onderzochte opleidingen	3600
Totaal	11.000

De experimentele opleidingen in 2005-2006

KCE zal alle experimentele opleidingen in 2005-2006 aan de hand van de nieuwe steekproef, standaarden, normering en tarieven uitvoeren. De experimentele opleidingen die op genoemde wijze worden geaudit zullen geen verklaring ontvangen. Over iedere experimentele opleiding die is onderzocht, wordt aan de instelling gerapporteerd wat de bevindingen zijn en worden eventuele verbeterpunten inzichtelijk gemaakt.

Opleidingen met een voorwaardelijke of afkeurende verklaring in 2004-2005

Voor opleidingen die in het studiejaar 2004-2005 een voorwaardelijke of afkeurende verklaring hebben ontvangen, voert KCE een audit uit aan de hand van de oude standaarden en normering. Ten behoeve van deze audit wordt echter wel gebruik gemaakt van de nieuwe steekproefmethodiek (prof. dr. D. Sikkel) op het niveau van de deelkwalificaties. Dit resulteert in een goedkeurende verklaring als de tekortkomingen inmiddels zijn opgeheven. Ofwel in een aanvullend onderzoek na het doorlopen hebben van de verbetertermijn dat uiterlijk 15 oktober 2006 door KCE moet zijn afgerond met een afkeurende of goedkeurende verklaring. KCE zal voor deze opleidingen naast een verklaring op basis van de oude standaarden ook een rapport van bevindingen op basis van de nieuwe standaarden opstellen.

Alle andere opleidingen

KCE zal de examinering van alle andere opleidingen in 2005-2006 aan de hand van de nieuwe steekproef, standaarden, normering en tarieven uitvoeren. Instellingen ontvangen over alle andere opleidingen in 2005-2006 een rapport van bevindingen per kwalificatie in plaats van een verklaring. Indien instellingen er de voorkeur aan geven dit studiejaar beoordeeld te worden aan de hand van de oude standaarden dan is deze mogelijkheid er. Dit betekent concreet dat dan de keuze wordt gemaakt voor de oude standaarden, normering, steekproef en tarieven voor alle opleidingen van de instellingen.

Inmiddels verbeterde examens

KCE onderzoekt instrumenten van examinering ex-post, dat wil zeggen nadat een deelkwalificatie is afgerond zodat zeker is dat het instrumentarium ook daadwerkelijk beschikbaar is. Hierdoor kan het voorkomen dat verbeteringen al zijn doorgevoerd voordat KCE de instrumenten van examinering onderzoekt. Instellingen die de instrumenten van examinering inmiddels hebben verbeterd, worden in de gelegenheid gesteld in plaats van de daadwerkelijk gebruikte instrumenten de vervangende, verbeterde instrumenten van examinering aan te leveren, ook als deze nog niet zijn afgenomen.

Implementatieproblematiek bij instellingen als gevolg van overgang naar nieuwe standaarden. Veel instellingen hebben hun jaarlijkse zelfevaluatie reeds afgerond. Deze zelfevaluatie is gebaseerd op de standaarden 2004. De nieuwe standaarden zijn op een hoger aggregatieniveau geformuleerd. Instellingen hoeven in 2005-2006 hun zelfevaluatie en eventuele andere documenten niet aan te passen. KCE zal in 2005-2006 in zijn onderzoek de vertaalslag naar het hogere aggregatieniveau en de nieuwe standaarden maken.

Verklaringen bij de oude standaarden.

KCE reikt in 2005-2006 verklaringen uit bij de opleidingen die aan de hand van de oude standaarden en normering worden beoordeeld.

Resultaatverplichting voor instellingen bij nieuwe de standaarden

Voor alle andere opleidingen is sprake van een sectorbrede pilot waarin zowel de instellingen als KCE de nieuwe standaarden, normering, tarieven en steekproef toetsen, evalueren en bijstellen. Het pilotkarakter verdraagt zich niet goed met het uitreiken van verklaringen waar mogelijk ernstige bestuurlijke gevolgen aan vast zitten. In de plaats hiervan geeft het bevoegd gezag van de instelling indien sprake is van één of meer opleidingen waar de examinering niet voldoet aan de standaarden, een schriftelijke garantie dat de kwaliteit van de examinering binnen een jaar na uitreiking van het definitieve rapport voldoet aan de standaarden.

Ernstige tekortkoming:

Indien sprake is van een ernstige tekortkoming ten aanzien van de kwaliteit van de examinering doet KCE een melding aan de minister. De minister besluit over eventuele vervolgstappen.

2006-2007

Instellingen die in 2005-2006 kiezen voor de nieuwe werkwijze ontvangen alleen verklaringen voor eventuele kwalificaties waarvoor in 2004-2005 een voorwaardelijke of afkeurende verklaring is ontvangen. Voor alle andere kwalificaties worden geen verklaringen uitgereikt. Dit betekent concreet dat al deze kwalificaties in de steekproefpopulatie van 2006-2007 vallen, tenzij de instelling er de voorkeur aan geeft dat één of méér kwalificaties buiten de steekproefpopulatie wordt gehouden en dus in ieder geval wordt onderzocht.

2. Informeren en communiceren, een overzicht van activiteiten in een tijdslijn

Maandelijks periodiek

Vanaf november 2005 zal KCE maandelijks een periodiek laten verschijnen met informatie over de nieuwe standaarden en werkwijze en –meer in het bijzonder- met opgedane ervaring met de werkwijze en de standaarden en met gesignaleerde good practices op het gebied van competentiegericht examineren.

Stakeholdersbijeenkomst in november 2005

In november wordt door KCE voor zijn stakeholders een bijeenkomst georganiseerd waar – naast het meerjarenbeleid en het examenverslag- aandacht wordt besteed aan de invoering van de nieuwe werkwijze en standaarden. Tevens organiseert KCE in november een bijeenkomst voor vertegenwoordigers van het bedrijfsleven waar, naast andere agendapunten, zal worden gesproken over het vertrouwen van het bedrijfsleven (domein 1 van de nieuwe standaarden) en de vraag of het werken met de nieuwe standaarden al dan niet een grotere belasting voor het bedrijfsleven met zich meebrengt.

Voorlichtings- en implementatiebijeenkomsten instellingen vanaf november 2006

KCE organiseert implementatiebijeenkomsten voor onderwijs- en exameninstellingen waar men wordt geïnformeerd over de nieuwe standaarden en werkwijze en waar met name aandacht wordt besteed aan wat het vernieuwingstraject voor consequenties heeft voor de instellingen. Bij grote instellingen kan KCE de implementatiebijeenkomst op locatie verzorgen.

Implementatiebijeenkomst kenniscentra voorjaar 2006

Kenniscentra zijn een belangrijke informatiebron voor de leerbedrijven. Veel van de kennis over de vernieuwingen in het mbo verlopen via de kenniscentra. Tijdens de bijeenkomst met de kenniscentra zal worden ingezoomd op de gevolgen van de nieuwe standaarden voor het bedrijfsleven. Meer specifiek zullen het vertrouwen van het beroepenveld in de kwaliteit van de examinering en de kwaliteit en deskundigheid van de beoordelaar in de beroepspraktijk centraal staan.

Sectorsgewijze bijeenkomsten voorjaar en najaar 2006

KCE zal in nauwe samenwerking met de SEP's, de brancheorganisaties en de kenniscentra branchegebonden bijeenkomsten organiseren met als doel een platform te creëren waar de onderwerpen vertrouwen in de examinering en de kwaliteit van de beoordelaar in de beroepspraktijk besproken kan worden.

Serie publicaties ter ondersteuning van de implementatie in eerste helft van 2006

Begin 2006 zal KCE een serie publicaties uitbrengen. De publicaties zullen in nauwe samenwerking met enkele (kwaliteitszorg)medewerkers van instellingen (de zogenaamde 'contactpersonen van KCE') worden ontwikkeld. De eisen die KCE aan de op te vragen informatie stelt, zullen in deze publicaties worden opgenomen. KCE beoogt hiermee een hulpmiddel ter voorbereiding op de KCE-audit[®] te bieden. KCE zal voorbeelden en formats opnemen opdat instellingen die daar behoefte aan hebben deze kunnen gebruiken. Uiteraard zal in een van de KCE-publicaties zowel aandacht besteed worden aan de eindtermgerichte examinering als aan de competentiegericht examineren. Naast publicaties ten behoeve van de instellingen zal in samenwerking met de kenniscentra één of meer publicaties voor het bedrijfsleven worden uitgebracht, waarin met name aandacht wordt besteed aan de gevolgen van de nieuwe standaarden voor het bedrijfsleven.

Begrippenlijst

Aantoonbaar

Kan worden onderbouwd met feitelijke informatie en observaties.

Beroepenveld

Vertegenwoordigers van de branches van regionale, sectorale en/ of (voor zover aanwezig) landelijke en Europese organisaties van werkgevers en werknemers.

Betrouwbaar

Herhaald onderzoek leidt tot dezelfde beoordeling.

Competentiegerichte kwalificatiestructuur

In de competentiegerichte kwalificatiestructuur, die nog in ontwikkeling is, worden kerntaken, kernopgaven en competenties van een startbekwame beroepsbeoefenaar beschreven. De nieuwe kwalificatiestructuur is gebaseerd op arbeidslogica in plaats van op opleidingslogica. In tegenstelling tot de oude kwalificatiestructuur kent de nieuwe kwalificatiestructuur geen deelkwalificaties.

CREBO-licentie

Een licentie verleend aan een instelling om een beroepsopleiding die in het Centraal Register Beroepsopleidingen is opgenomen te mogen aanbieden.

Deelkwalificatie

Onderdeel van de kwalificatie waaraan eindtermen en toetsinstrumenten zijn verbonden.

Eindtermengerichte kwalificatiestructuur

Eindtermengerichte kwalificatiestructuur omschrijft de eindtermen waaraan een startbekwame beroepsbeoefenaar moet voldoen. De structuur is onderverdeeld in deelkwalificaties waaraan eindtermen zijn verbonden.

Examen

Omvat een onderzoek naar de kennis, het inzicht, de vaardigheden en in voorkomende gevallen de beroepshoudingen die de deelnemer zich bij voltooiing van de opleiding eigen moet hebben gemaakt, alsmede de beoordeling van de uitkomsten van dat onderzoek aan de hand van de uitstroomeisen. Het examen van een beroepsopleiding is met gunstig gevolg afgelegd, indien alle examenonderdelen van die opleiding met gunstig gevolg zijn afgelegd (zie WEB art. 7.4.2 - 7.4.3).

Exameneenheid

Een (veelal) organieke eenheid binnen een instelling waar de examinering van alle opleidingen die binnen deze eenheid worden verzorgd op identieke wijze plaatsvindt.

Examinering

De inhoud en het niveau van de exameninstrumenten in relatie tot de uitstroomeisen, de procedures rond de examens en de voorwaarden waaronder examens worden afgenomen.

Exameninstelling

Een Exameninstelling (nieuwe stijl) voert het examen in opdracht van een onderwijsinstelling uit. Het gaat om een geclausuleerd recht. De onderwijsinstelling blijft, uit oogpunt van bescherming van de deelnemer, te allen tijde verantwoordelijk voor de uitgifte van het diploma of het certificaat. Het gaat om een vrijwillige of verplichte uitbesteding.

Examenvariant

Een variant van een examen van een deelkwalificatie of kwalificatie (bijvoorbeeld een examenvariant voor een leerweg zoals BBL, BOL, een deeltijdopleiding of een variant voor een specifiek onderwijskundig concept).

Externe legitimering

De legitimering van de examens werd voor het bestaan van KCE verzorgd door de exameninstellingen.

Instrumenten van examinering (exameninstrumentarium)

Documenten die noodzakelijk zijn voor het in samenhang opstellen, afnemen en beoordelen van het examen of van de examenonderdelen. Voorbeelden van deze documenten kunnen zijn:

- De toetsopdracht aan de deelnemer inclusief instructie
- Informatie over hulpmiddelen en beschikbare tijd
- Instructies voor afname
- het bij de toetsopdracht horend antwoordmodel
- De cesuur en de normering
- De instructie voor de beoordelaar
- EVC-procedures
- Portfolioinstructies
- Proeven van bekwaamheid
- Servicedocumenten
- Toetsplan
- Toetsmatrijs
- Enzovoort

Inkoop

Het inkopen van exameninstrumentarium voor een deelkwalificatie of kwalificatie. De verantwoordelijkheid berust in zijn geheel bij de instelling die inkoopt.

Instelling

Hieronder valt iedere organisatie die beschikt over een CREBO-licentie:

- regionale opleidingencentra
- regionale opleidingencentra in een samenwerkingsverband
- agrarische opleidingscentra
- niet uit 's Rijks kas bekostigde instellingen
- vakinstellingen
- instellingen van een bepaalde richting
- exameninstellingen

Kwalificatie

Een afgerond geheel van kennis, inzicht en vaardigheden benodigd om een beroep op mbo-niveau met goed gevolg te kunnen uitoefenen.

Kwalificatiebundel

Het geheel van de instrumenten van examinering behorende bij een kwalificatie.

Leverancier

Een instelling, zijnde een zelfstandige rechtspersoon, die in een klant-leverancier verhouding, instrumenten van examinering en/of de dienst van examenafname levert.

Onderwijs- en Examenregeling (OER)

Een door of namens het bevoegd gezag voor elke door de instelling verzorgde opleiding opgestelde regeling, met daarin de beschrijving van de belangrijkste kenmerken van een opleiding, waaronder de toetsing en examinering.

Transparant

Op een inzichtelijke wijze ingericht, gedocumenteerd, observeerbaar, en dergelijke.

Uitbesteding

Het vrijwillig of verplicht uitbesteden van de verantwoordelijkheid voor het examen van een of meerdere kwalificaties aan een instelling die wettelijk bevoegd is het examen voor deze kwalificatie(s) te organiseren en uit te voeren.

Uitstroomeisen

Omschreven kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht, vaardigheden en in voorkomende gevallen beroepshoudingen waarover degene die de opleiding voltooit met het oog op maatschappelijk en beroepsmatig functioneren dient te beschikken en die in voorkomende gevallen betekenis hebben voor de doorstroming naar vervolgonderwijs (zie WEB art. 7.1.3). KCE hanteert deze term zowel voor de eindtermen van de vigerende kwalificatiestructuur als voor de competenties en kernopgaven van de door de minister vast te stellen delen van een kwalificatieprofiel en de doorstroomprofielen van de competentiegerichte kwalificatiestructuur.

Valide

Het instrument meet wat beoogd wordt te meten.

WEB

Wet Educatie en Beroepsonderwijs, waarin de taakstelling van KCE is opgenomen.

Zelfevaluatie

Het systematisch verzamelen en vervolgens beoordelen en vastleggen van informatie over de (kwaliteit van de) examinering binnen een instelling.

Gebruikte bronnen

- Prof. dr. D. Sikkel, Rapport steekproefopzet examens mbo, Sixtat, juni 2005
- Prof. dr. G. Mellenberg, Methodologisch advies met betrekking tot de door KCE voorgestelde werkwijze voor periode 2005-2006, september 2005
- Inspectie van het onderwijs, Advies over de voorgestelde nieuwe werkwijze KCE 2005-2006, september 2005-09-28
- Zelfevaluatie, KCE, augustus 2005
- Werkwijze 2005-2006, juni 2005, KCE

Bijlage 1: Formule van Bayes

Formule van Bayes: berekening van de kansen dat alle items positief zijn

Bij een object, bijvoorbeeld een kwalificatie, horen N items (deelkwalificaties). Deze items kunnen een kenmerk hebben, bijvoorbeeld dat ze positief beoordeeld worden ('de positieve items'). Van de N items vallen er n in de steekproef. Het aantal positieve items in de steekproef geven we aan met r, het aantal in de populatie met k. De vraag is nu hoe groot de kans is dat alle items positief zijn ($k=N$), gegeven dat alle items in de steekproef positief beoordeeld worden ($r=n$). In het empirische onderzoek is steeds gezocht naar de kleinste waarde van n waarbij deze kans een drempelwaarde overschrijdt, namelijk 75% respectievelijk 90%.

Volgens de formule van Bayes geldt dan voor de kans op alle items positief, gegeven dat de eerste n items positief zijn:

$$P(k = N | r = n) = \frac{P(k = N)P(r = n | k = N)}{\sum_{M=n}^N P(k = M)P(r = n | k = M)}$$

Hierbij wordt de verdeling van k ($P(k=M)$) uit de steekproef geschat. Volgens de hypergeometrische verdeling geldt voor de voorwaardelijke verdeling van r:

$$P(r = n | k = M) = \frac{(M - n + 1)(M - n + 2) \dots M}{(N - n + 1)(N - n + 2) \dots N}$$